

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 2 курсу 11-221 групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
(скорочений термін)
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Манів Тетяна Йосипівна
Керівник к.пед.н., доцент Денисенко В. В.
Рецензент д. пед. н., професор Нагрибельна І. А.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи проблеми розвитку творчого потенціалу молодших школярів	
1.1. Аналіз досліджуваної проблеми в науковій літературі.....	7
1.2. Гра як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. Види творчих ігор для молодших школярів.....	15
РОЗДІЛ 2. Педагогічні умови організації творчої ігрової діяльності початкової школи у виховному процесі	
2.1. Специфіка організації творчої ігрової діяльності учнів початкової школи у виховному процесі.....	25
2.2. Експериментальна робота з розвитку творчого потенціалу молодших школярів в ігровій діяльності.....	47
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ	
ДОДАТОК А Сценарій «Подарунок мамі».....	68
ДОДАТОК Б «Кодекс академічної доброчесності».....	79
ДОДАТОК В «Довідка»	80
ДОДАТОК Г «Повторна перевірка кваліфікаційної роботи».....	81

ВСТУП

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується підвищеною увагою до пошуку перспективних підходів вирішення проблеми гуманізації процесу виховання, стимулювання пізнавальної активності школярів, накопиченню практичного досвіду творчої діяльності. Реалізація гуманістичної складової виховного процесу є можливою через використання цікавих та зрозумілих для молодших школярів засобів. Значуща роль у цьому процесі належить грі, яка допомагає учням-початківцям глибше пізнати себе, свій внутрішній світ, спонукає до саморозвитку та самовдосконалення.

Науковцями підтверджено, що гра має унікальні можливості цілісного впливу на особистість і виступає універсальним засобом творчого розвитку особистості.

Про необхідність розкриття творчого потенціалу особистості свідчать наукові праці Г.Костюка, Н.Кузьміна, О.Матюшкіна, В.Моляко, О.Музики, Я.Пономарьова, Б.Теплова та інших. У них прослідковується думка, що творчість виступає специфічною формою взаємодії людини зі світом, яка, окрім задоволення, створює передумови для духовного зростання, а розвиток здібностей виступає не загальним, абстрактним, а складним психолого-педагогічним явищем, що потребує цілеспрямованої, систематичної діяльності.

Проблема творчості хвилювала філософів, мислителів, дослідників з давніх часів, починаючи від Платона, Сократа, А.Шопенгауера, Ф.Шеллінга, І. Канта і до сьогодення. Античні філософи пов'язували творчість зі сферою багатогранної людської діяльності, що постійно змінюється й удосконалюється.

У свою чергу, психолого-педагогічна наука розглядає творчість як постійний супутник розвитку дитини (Л.Виготський), як діяльність, у результаті якої створюється щось нове, оригінальне, що тією чи іншою мірою відображає індивідуальні нахили та здібності людини (І.Волков), як процес

створення, відкриття чогось нового, невідомого для конкретного суб'єкта (В.Моляко), як особистісно-орієнтовану розвивальну взаємодію суб'єктів, як мотиваційну похідну інтелекту(С.Сисоєва) тощо.

Різні аспекти формування творчої особистості розглядаються в психолого-педагогічних дослідженнях учених: Б.Ананьєва,В.Андрєєва, І.Беха, Д.Богоявленської, Н.Кузьміної, Г.Сіліної, С.Сисоєвої, Н.Лейтес, а такожу працях зарубіжних дослідників: Г.Айзенка, Дж.Гілфорда, А.Маслоу, А.Олпорта, К.Роджерса, Д.Шеренберга та інших.

У наукових доробках таких відомих психологів, як Л. Виготський, О.Леонтєв, В.Моляко, В.Рибалко, С.Рубінштейн розкриваються психологічні основи творчості, механізм творчого мислення, механізми уяви, фантазії,інтуїції, неусвідомленої психічної активності, співвідношення чуттєвого та раціонального у процесі творчої діяльності.

За результатами досліджень В.Біблера, Л.Масол, А.Матюшкіна, Б.Неменського, Г.Падалки, Л.Руденко, О.Рудницької визначається, що мистецтво активно впливає та збагачує свідомість школярів прикладами гуманізму, формує стійку систему цінностей, ціннісних орієнтацій у процесі творчої діяльності й виявляє прагнення до творчої самореалізації та самовдосконалення особистості.

Також значний внесок у розвиток теорії творчості внесли науковці Б.Теплов, І.Лернер, С.Сисоєва. На їх думку саме завдяки вихованню інтересу до знань навчити творчості, формувати творчі здібності можна практично у всіх дітей.

Потребою Нової української школи є формування творчої, мислячої особистості школяра. Як зазначено в Концепції загальної середньої освіти, метою педагогічної роботи є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу та індивідуальних здібностей особистості, що забезпечать досягнення життєвого успіху школяра. З кожним днем усе більше уваги приділяється вирішенню питань творчого розвитку учнів, де одним із завдань виступає організація їх творчої активності та розвиток творчого

потенціалу засобами гри.

У початковій школі значна роль належить самовираженню дітей через власну творчу діяльність. Психофізіологічні особливості молодших школярів передбачають необхідність залучати їх до ігрової діяльності в освітньому процесі як в урочний, так і в позаурочний час.

Ігрова діяльність учнів початкової школи має свої особливості, оскільки саме вона найбільш органічно допомагає дитині виховувати в собі найкращі якості та розвивати творчі здібності, тому проблема розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами гри також хвилює сучасних учителів і потребує розв'язання. Враховуючи актуальність визначеної проблеми, темою дипломного дослідження обрано: «Організація творчої ігрової діяльності учнів початкової школи у виховному процесі».

Об'єктом дослідження є освітній процес розвитку творчого потенціалу молодших школярів у ігровій діяльності.

Предметом дослідження є педагогічні умови організації творчої ігрової діяльності.

Метою дослідження є обґрунтування педагогічних умов організації творчої ігрової діяльності учнів початкової школи у виховному процесі.

Відповідно до мети визначено основні **завдання** дослідження:

1) проаналізувати наукові праці з досліджуваної проблеми та узагальнити теоретичні засади організації творчої ігрової діяльності учнів початкової школи у виховному процесі;

2) визначити категоріальний апарат дослідження;

3) обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови організації творчої ігрової діяльності учнів початкової школи у виховному процесі НУШ.

Методи дослідження. У відповідності з визначеними завданнями в дипломній роботі застосовано загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи (аналіз документів, спостереження, опитування, інтерв'ювання, оцінювання, метод незалежних характеристик), за допомогою яких було

зібрано дані для порівняльного аналізу результатів дослідження в контрольних та експериментальних групах і зроблено відповідні висновки.

Практичне значення дипломного дослідження полягає в тому, що матеріали роботи можуть бути використані вчителями початкової школи у організації освітнього процесу молодших школярів та студентами спеціальності «Початкова освіта» під час виробничої педагогічної практики.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилась у Благодатненській ЗОШ I – III ст. Скадовського району, Херсонської області. Всього дослідженням було охоплено 37 здобувачів освіти та 2 вчителів.

Апробація дослідження. Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти ХДУ та опубліковані у статті «Специфіка використання ігрової діяльності учнів початкової школи» в збірці матеріалів «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти», 2020 р.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатку. Основний обсяг становить 64 сторінки, що входять до загального викладу на 81 сторінці.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні основи проблеми розвитку творчого потенціалу молодших школярів

1.1. Аналіз досліджуваної проблеми в науковій літературі

На етапі швидкого розвитку та реформування українського суспільства за останні роки виявилась необхідність пошуку шляхів виходу економіки країни з занепаду, впровадження інноваційних технологій, що потребує суттєвих змін у системі управління, використання виробничих ресурсів із урахуванням творчих можливостей особистості. Лише творча особистість є спроможною керувати, створювати, пропонувати нові теорії, технології і напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій, тому забезпечення кожній людині можливості використання свого творчого потенціалу є одним із нагальних завдань загальноосвітніх закладів [1, с. 71].

Виховання як суспільне явище зародилося з появою людини, тому воно має конкретно історичний характер. У Давній Греції, що складалася з невеликих рабовласницьких міст-держав, найоригінальніша система виховання існувала в Спарті – головному місті Лаконії і в Афінах – головному місті Аттиці. У Спарті розумовому вихованню дітей і підлітків приділялося мало уваги. Усі зусилля були спрямовані на виховання беззаперечного послуху, витривалості та вміння долати труднощі й незгоди, а в Афінах виховання мало індивідуальний характер. Афіни прагнули до поєднання розумового, морального, естетичного та фізичного розвитку. Метою виховання була гармонійно розвинена особистість. Так у школах, крім елементарної грамоти, вчили співати, грати на музичних інструментах, декламувати уривки з “Одиссеї», «Іліади» та інших художніх творів. Усе це і поклало основу для розвитку творчості у рабовласницькому суспільстві, що надалі охопило і подальші країни, а цей процес залишається актуальним і у

сучасній педагогіці [1, с 72].

Так, у Давній Греції зародилися перші педагогічні теорії, які в той час ще не відокремилися з філософії в самостійну науку. І найбільш впливовішими діячами на той час були: Сократ, Платон, Аристотель, Демокрит, Квінтіліан [1, 73].

На думку Сократа, людина повинна пізнати тільки саму себе, звідси й мета – пізнання самого себе, моральне самовдосконалення. Головне завдання вихователя – пробудити кращі потаємні душевні сили вихованця. Це пробудження він назвав «другим народженням». Найважливіша мета педагогічної діяльності Сократа (вона отримала назву «діалектика» – знаходження істини за допомогою бесіди) полягала у тому, щоб за допомогою підібраних спеціальним чином питань допомогти співрозмовнику знайти дійсну відповідь (такий винахід називають сократичним методом), і таким чином привести його від невизначеного уявлення до логічно виразного знання обговорюваних предметів. Обговорювали широке коло «повсякденних уявлень»: справедливість та несправедливість, краса, мужність, добро і зло. Сократ ніколи не записував своїх думок, тому що вважав, що тільки жива бесіда приводить до потрібного результату – вихованню особистості [1, с.74].

Таким чином, у період античності в основі навчальної і виховної системи закладено основні тенденції розвитку творчості, які спрямовані на формування творчої особистості. Педагоги виділяють важливі теоретичні положення виховання і освіти, які протягом тривалого часу сформується у певній послідовності та залежності, і визначають основні завдання педагогіки творчості.

Взірцем педагогічної думки вважається «Повчання Володимира Мономаха дітям», де в епоху Київської Русі вперше обґрунтовано необхідність зв'язку потреб життя особистості з освітою. Особливу увагу автор звертає на важливість розвитку в дітей працелюбства, ініціативи, додержання гуманістичних стосунків між людьми [1, с 72].

В історії світової культури та філософсько-педагогічної думки значною

виявилася епоха Середньовіччя. Вона пройшла під знаком гуманістичних ідей Відродження. Найкращі діячі проголошували людину головною цінністю на землі та прокладали нові шляхи виховання, намагаючись розкрити в особистості все найкраще. У філософсько-педагогічній думці в оновленому вигляді з'явився ідеал духовного і фізичного розвитку людини. Педагогіка характеризується повагою до дітей, прагненням до вдосконалення їх здібностей, запереченням фізичних покарань.

Педагоги-гуманісти значної уваги надавали фізичному та естетичному вихованню дітей, вивченню рідної та іноземних мов, математики, природознавства, географії, астрономії, літератури, мистецтва. Вони вважали, що в процесі навчання і виховання діти повинні активно мислити, самостійно пізнавати навколишній світ, а тому процеси навчання і виховання треба зробити привабливим для них, широко використовувати наочність, проводити прогулянки, екскурсії, цікаві бесіди та дискусії. Таким чином, усі методи навчання були спрямовані на розвиток всебічно розвиненої особистості, здатної до самостійного мислення, активності і творчості.

Епоха Відродження також подарувала світу впливових, активних і творчих діячів, які впродовж своєї діяльності працювали над удосконаленням системи освіти і виховання (Т.Мор, М.Монтень, Т.Кампанелла, В.Фільтре, Ф.Рабле) [2, с. 778 – 789].

На думку цих науковців, у школі має панувати дух доброзичливого ставлення до дітей, для яких перебування тут повинно приносити радість. Необхідно так поставити викладання, щоб учням було цікаво. Слід використовувати ігри і розваги для виховання дітей. У справі виховання будь-яке насильство шкідливе, не досягаючи мети, воно принижує дитину і прищеплює їй рабську психологію. Завдання освіти – допомогти учневі виробити власні переконання [3, с. 7].

Таким чином, провідні діячі епохи Відродження доклали певних зусиль для формування в дітях повноцінних всебічно розвинених особистостей. Педагоги пропонували нові методи навчання, виходили за межі утворених

систем знань, вони досконало вивчали нововведені способи виховання, безумовно знаходячи усі плюси і мінуси нових теорій, були новаторами, а отже і творцями. І безумовно кожний учитель вже є дійсним творцем, який своїми руками творить нову особистість дитини, і лише від творчого підходу до навчання, від уміння правильно побудувати урок, зробити його доступним і цікавим для кожного вихованця буде залежати подальший розвиток у дитині прихованих можливостей і здібностей, а також творчого потенціалу.

Проблема розвитку творчої особистості знайшла своє відображення в історії XVII – XIX століть. Педагоги цього часу вдосконалювали методи вирішення цієї проблеми, знаходили нові шляхи творчого пошуку, розвивали нововведені теорії розвитку творчої особистості. Так, одним з провідних педагогів цієї доби був Й.Песталоцці. За його науково-педагогічними дослідженнями, основна мета виховання – розвиток природних здібностей людини, що закладені в ній, постійне їх удосконалення. Він проповідує «гармонійний розвиток сил і здібностей людини», всі хороші задатки людини повинні бути максимально розвинуті. Він порівнює мистецтво вихователя з мистецтвом садівника [3, с. 35].

У своїх працях педагог стверджував, що центром виховання є формування людини, її морального обличчя, дійової любові до людей. Якраз це повинно вести людину вперед. Й.Песталоцці намагався розробити проблему взаємозв'язку сім'ї і школи. У романі «Лінгард і Гертруда» він показав, як можна поліпшити життя селян через організацію виховання дітей у сім'ї і школі.

Суспільне виховання повинно йти за сімейним, бо родинне життя повинно бути визнане єдиною вищою основою виховання. Песталоцці ставить перед собою завдання реорганізувати народну школу, розробивши для неї нові методи викладання, що базуються на законах розвитку людського розуму. Дитина в школі, за переконаннями Песталоцці, повинна почувати себе природно і вільно.

Він вважав, що потрібно створювати умови для задоволення природного прагнення дитини до руху. Виконання найпростіших рухів, участь в іграх, особливо в походах, екскурсія – ось той комплекс, що готує ґрунт для нормального фізичного розвитку дитячого організму [3, с. 35].

Таким чином, провідною метою за Песталоцці є розвиток усіх здібностей дитини, спрямування їх у правильному напрямку і допомога дитині власноруч розвинути їх, але, безумовно, з підтримкою досвідченого педагога, який правильно організувавши роботу, врахувавши вікові і власні можливості кожної дитини, може сформувати творчу, всебічно розвинену особистість.

Німецький педагог А.Дістервег, у свою чергу, вважав, що головною метою навчання є розвиток розумових сил і здібностей дитини. Навчання повинно сприяти всебічному розвитку людини та його моральному вихованню. Дістервег стверджував, що в початковій школі необхідно приділяти головну увагу до прищеплювання навичок і вмінь самостійно працювати над опануванням навчального матеріалу, до розвитку розумових сил та здібностей [4, с. 52 – 62].

Досвід багатьох представників передової педагогічної думки вплинув на розвиток вітчизняної педагогічної науки. Так, С.Русова визначила, що українська школа, у майбутньому, повинна звернути велику увагу на формування розуму та на впорядкування розумових сил, на вироблення самого розуму й активної думки, а не на накидання в голову учня різноманітних знань [5, с 80 – 90].

На початку ХХ століття, коли метою суспільства і школи було формування нової людини, з'явилася педагогіка розвитку особистості, яку було покладено в основу реформи. Методи і форми навчання набули діяльнішого характеру. Саме в цей час виникли евристичний та дослідницький методи, метод проєктів тощо. І хоча в наступні роки відбулося повернення до традиційного навчання, ідея активності суб'єкта у навчанні, пристосування форми і методів відповідно до його мети і далі розвивалась.

Реформаторський рух, який народжувався, посилений активністю вітчизняних педагогів-новаторів, визначив деякий прогрес у впровадженні нових методів і форм навчання, підвищення науково-педагогічного рівня.

У середині ХХ століття виникли і почали розвиватись педагогічні концепції формування духовних потреб особистості школяра, концепція пізнавального інтересу, педагогічного стимулювання, розвивального навчання, створення проблемної ситуації, самостійності і творчої ініціативи учнів. Найхарактерніші тенденції цього процесу виявились у специфіці та особливостях тих педагогічних технологій, які, спираючись на відповідні теоретичні основи, набули яскраво вираженої особистісно-орієнтованої гуманістичної спрямованості.

Певне місце наприкінці ХХ століття посіла технологія розвивального навчання, обґрунтована В. Давидовим та Д. Ельконіним [6, с. 10 – 12]. В умовах кризових явищ у суспільстві розвивальне навчання дозволяє не лише зберегти інтелектуальний потенціал молоді, а й примножити його без особливих труднощів.

Отже, на основі аналізу праць вітчизняних та зарубіжних вчених (В. Андрєєв, А. Богоявленська, В. Дружинін, О. Лук, А. Маслоу, В. Моляко, Я. Пономарьов, С. Сисоєва, С. Соловейчик) підкреслюється, що прояв і становлення творчих здібностей є невіддільними від розвитку і розвиненості інших ознак особистості, серед яких дослідники виділяють сміливість, незалежність суджень, схильність до заперечення звичного, оригінальність, розумову відкритість, чутливість до нового та незвичного, високу толерантність до невизначених ситуацій, ініціативність, інтенсивну пошукову мотивацію, схильність до самоактуалізації. У цьому контексті творчі здібності розглядаються як постійна і впевнена готовність особистості до самостійної пошукової діяльності, до прийняття самостійних рішень у невизначених чи складних ситуаціях, позитивна пізнавальна активність.

Філософія вбачає, що внутрішній світ людини становить те, що вона розвинула та вдосконалила в собі якості активnodіючих здібностей. Словник з

філософії трактує творчість як діяльність, яка породжує щось якісно нове, чого ніколи не було [7, с. 7].

На думку психологів, творчість – вищий рівень логічного мислення, яка є поштовхом до діяльності, результатом якої є створені матеріальні й духовні цінності [8].

Визначенню поняття творчої особистості у філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяється багато уваги (В.Андреев, Р.Грановська, В.Кан-Калик, Н.Кузьмина та інші).

Проблема творчості займає важливе місце в педагогічній діяльності. Творчий учитель, розвиваючи творчі можливості учнів, у пошуках найбільш адекватних методів навчання та виховання, також є творцем і новатором. А.Вержиховська, Н.Литвинова, А.Ходочок стверджують, що для творчості кожної дитини потрібно створювати необхідні передумови. Лише за умов різнобічної підготовки з'являється інтерес до всього оточуючого, а це і є справжнє джерело для вияву готовності до творчості, міцна база для розвитку особливих здібностей [9, с.20 – 24].

Вони переконливо доводять, що розвиток процесу творчості залежить:

- 1) від появи та становлення форми діяльності (сам акт творчості, застосування його продукції в житті, збагачення життєвими враженнями);
- 2) від шляхів утворення художнього образу в учнів (задум – пошук – втілення);
- 3) від поступово змінюваних стосунків між учнями та вчителями (демонстрація процесу творчості – часткова участь у ньому – самостійна творча праця дітей) [9, с. 20 – 24].

Велика кількість авторів погоджуються з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань та має потяг до оригінального. Для творчої особистості саме творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки – найбільш характерний. Найголовнішою ознакою творчої особистості вважають наявність творчих здібностей людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання.

Творчі здібності пов'язані з пошуком нових засобів діяльності, із створенням нового та оригінального продукту [8].

Особливу увагу слід звернути на те, що у психолого-педагогічній літературі поряд із терміном «творча особистість» з'являється термін «креативна особистість».

Саме під креативною особистістю слід розуміти таку, яка має внутрішні передумови (нейрофізіологічні задатки, особистісні утворення), що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану ззовні перетворювальну та пошукову діяльність. Але творча активність не завжди є продуктивною. Продуктивну творчу активність називають творчою діяльністю, а саме таким творчим процесом, унаслідок якого з'являється нове досягнення.

Таким чином, творча особистість – це креативна особистість, яка завдяки впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, які сприяють досягненню творчих результатів в одному або багатьох видах творчої діяльності [10, с. 22].

Кожна дитина повинна вдосконалювати навички творчого мислення та керувати ними, щоб максимально використати можливості процесу творчості.

Творчість учителя початкових класів охоплює різні сторони його діяльності: побудова уроку, бесіди, які спрямовані на активізацію мислення учня, на розвиток у нього кмітливості, ініціативності, спостережливості, проектування особистості учнів, робота над організацією учнівського колективу, урахування їх вікові та індивідуальні особливості, розробку стратегії і тактики педагогічної діяльності, маючи за мету оптимальне рішення задач усебічного розвитку дитини.

Розбудова внутрішніх передумов, які забезпечують творчу активність школяра, може бути здійснена завдяки формуванню нового педагогічного мислення вчителя; глибокому вивченню особистісних творчих можливостей дітей та оцінці їх сформованості; вдосконаленню навчально-виховного

процесу через реалізацію психологічних аспектів засвоєння знань, задоволення навчальних потреб учнів, проблемно-діалогічний підхід, нові форми позакласної роботи, нестандартний урок, упровадження новітніх технологій НУШ.

1.2. Гра як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. Види творчих ігор для молодших школярів

Нам усім відоме твердження про те, що у дитинстві кожна дитина – творець, тобто фантазер і винахідник, художник, поет. Діти – це у своїй більшості творчі натури, що живуть у світі образів, почуттів і хвилювань, вирізняються безпосередністю сприймання, інтересом до всього нестандартного і нового, потягом до відображення та перетворення навколишньої дійсності. Цікавим є той факт, що ці ж характеристики притаманні талановитим людям, які зробили свої відкриття завдячуючи не стільки розвиненому логічному мисленню, скільки багатому внутрішньому світу, креативному оригінальному мисленню, інтересу до незвіданого, кольоровій уяві (Л. да Вінчі, І.Ньютон, А.Ейнштейн, А.Камю, Ч.Дарвін). Саме вони стали рушіями прогресу, «бунтарями», «першопрохідцями», «революціонерами» в галузі науки та мистецтва і саме завдяки своїм якостям, здібностям змінили хід історії всього людства. Отже, розвиток творчих здібностей початківців – важливе завдання закладів середньої освіти, від реалізації якого залежить культурний, економічний поступ нашої держави.

Для молодших школярів характерні активне ставлення до дійсності, що їх оточує, готовність до дії, підвищена реактивність. Однак початківці швидко втомлюються, а це викликає необхідність урізноманітнення видів діяльності та можливість їх зміни.

Дітям цього віку притаманні емоційність, конкретність і образність мислення, миттєва зміна настрою. Фантазією компенсується недостатність життєвого досвіду й знань. Образність мислення, естетичне ставлення до

дійсності, що оточує, відсутність стереотипу, емоційність – ці якості притаманні всім дітям молодшого шкільного віку і свідчать про широкий рівень творчих здібностей цієї вікової категорії.

Гра – одна із основних діяльностей молодших школярів. Гра для дитини – найперша можливість самовиразитись і самоствердитись, а також проявити себе. Діти в іграх відображають реальне життя, а також перебудовують його. Вчитель-методист Н.Скопич у своїй статті «Творчі вправи та ігри як невід’ємна частина логічного мислення молодших школярів» наголошує на тому, що в школярів шестирічного віку переважають ігрові інтереси, а також наочно-образне мислення та довільна поведінка. Неля Скопич запевняє, що дитина, захопившись грою, не помічає, що вчиться, орієнтується у незвичайних ситуаціях. У неї поповнюється запас понять, уявлень, розвивається фантазія, тому елементи гри дають змогу вчителю зацікавити учнів і протягом тривалого часу підтримувати їхній інтерес до складних питань, властивостей і явищ, на яких у повсякденних умовах зосередити увагу дітей не завжди вдається [11, с. 75 – 78].

Отже гра – це творча діяльність, за допомогою якої діти пізнають світ. Без неї їм жити нецікаво і нудно. У грі діти перевіряють свою спритність і силу, у них виникає бажання відкривати таємниці, фантазувати і прагнути до чогось прекрасного.

Гра є особливою діяльністю, яка розквітає в дитинстві і супроводжує людину протягом усього життя. Не дивно, що проблема гри приваблювала і приваблює до себе увагу педагогів і психологів, дослідників і філософів, соціологів, етнографів, мистецтвознавців і біологів. Природньо, що представників наукових галузей у грі цікавлять свої аспекти, але всі вони притримуються однієї думки, що гра – невід’ємна частина людської культури [12, с. 15 – 17].

Отже, гра не тільки задовольняє необхідні потреби дитини, а ще й дарує щохвилинну радість. Вона цілком спрямована в майбутнє, бо під час гри у дітей формуються чи закріплюються здібності, вміння, необхідні їм для

виконання професійних, соціальних, творчих функцій у майбутньому. Скрізь, де є гра, панує радість і здоров'я.

У школі малюк зустрічається з іншим видом діяльності – навчанням. Але навіть тоді гра є важливим засобом не лише відпочинку, а й творчого пізнання життя. Діяльність через гру залишається могутнім засобом виховного впливу на дітей.

Багато гарних слів сказано про гру. Її називають королевою дитинства і восьмим чудом світу, а ще – джерелом радості. Гра є вірним супутником дитини. Це самостійна діяльність, у якій діти вперше вступають у спілкування з однолітками, їх об'єднує єдина мета, спільні інтереси і хвилювання, зусилля й досягнення.

Розглядаючи роль гри у психічному розвитку дитини Л.Виготський відзначив, що у зв'язку з переходом у школу гра не зникає, а навпаки, – пронизує собою усю діяльність школяра. «У шкільному віці, – писав він, – гра не лише не вмирає, а проникає у відносини до дійсності. Вона має своє продовження у шкільному навчанні та праці...» [13, с. 25].

Аналізуючи педагогічну спадщину В.Сухомлинського ми бачимо, що в очах педагога-гуманіста гра – нагальна потреба дітей молодшого шкільного віку. Для них гра є найсерйознішою справою. У грі розкриваються перед дітьми навколишній світ, творчі можливості особистості. Без неї немає і не може бути повноцінного розумового розвитку [14, с. 12].

Видатний педагог вважав гру часткою яскравого духовного життя. Він писав: «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості. То що ж страшного в тому, що дитина вчиться писати граючись, що на якомусь етапі інтелектуального розвитку гра поєднується з працею, і вчитель не так уже часто говорить дітям: «Ну, пограли, а тепер будемо трудитися!» [17, с. 95 – 98, с. 176 – 185].

У своїх працях К.Ушинський писав: «Якщо говорять, що ігри передбачають майбутній характер, майбутню долю дитини, то це правильно у

двоєкому розумінні: не тільки у грі виявляються нахили дитини і відносна сила душі, але сама гра має великий вплив на розвиток дитячих здібностей і нахилів, а відповідно і на майбутню долю» [16, с.28].

За дослідженнями А.Макаренка, гра – багатофункціональний засіб виховної роботи. Вона дає змогу виховувати творчу спрямованість особистості, колективізм, організованість, свідому дисципліну, розвиває естетичні почуття та інтелектуальні здібності. Важливе місце належить грі в підготовці молоді до праці. Хоча гра не створює матеріальних, культурних, інакше кажучи, суспільних цінностей, проте вона привчає людину до психічних і фізичних зусиль, потрібних для роботи. «Яка дитина в грі, така з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте», – писав А.Макаренко [17,с.367 – 368].

Отож, видатні педагоги назвали саме гру дуже важливим методом навчання. За їх думками, гра навчає, виховує, розвиває.

Всі визначення гри – правильні, бо вона для кожної дитини – саме життя, з усіма його хвилюваннями, прикрасами, вдачею і розчаруваннями, а також є найкращою і найпривабливішою діяльністю для дітей молодшого шкільного віку.

Саме в іграх починається спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. Під час гри у молодших школярів виробляється звичка зосереджуватися, працювати самостійно і вдумливо, розвивається пам'ять, увага, бажання вчитися. Задовольняючи свою природну потребу в діяльності, у процесі гри дитина «добудовує» в уяві все, що недоступне їй в навколишній дійсності, у захопленні не помічає, що вчиться – запам'ятовує, пізнає нове, поглиблює раніше набутий досвід, орієнтується в різних ситуаціях, порівнює запас уявлень, понять, розвиває фантазію.

Опосередковано вивчалися особливості організації ігрової діяльності як методу навчально-виховної роботи і у позашкільних освітніх закладах. У своїх працях такі вчені, як В.Косорукова, Н.Кудикіна, О.Матвієнко, А.Фок, Ж.Готдаєва, Н.Ярошенко та інші, довели безперечну доцільність

використання умов позаурочного часу для організації ігрової діяльності учнів з метою урізноманітнення завдань розвитку, навчання й виховання молодших школярів [18, с. 34 – 35].

В ігровій діяльності найкраще проявляються індивідуальні особливості дитини, її інтелектуальні можливості, нахили і здібності дітей. Гра – це творчість і праця. Вона належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання дошкільників, молодших школярів і підлітків. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, виховна й розвиваюча функція тісно взаємопов'язані між собою. Гра як метод навчання розвиває учнів, організовує, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість.

На відміну від дітей дошкільного віку, яких цікавить не сам процес гри, а саме те, які ж іграшки та предмети присутні у цій грі, молодші школярі (від 6 – 9, 10 р.), підростаючи, сприймають гру серйозніше, бо на відміну від тих же дошкільнят у них з'являються почуття відповідальності, вони починають розуміти, що від їх дій залежать певні результати, які необхідні команді або ж й самій дитині. Під час гри та навчання розвиваються цілеспрямовані процеси згадування та запам'ятовування. Розвитку цих процесів допомагають матеріали для практичної діяльності (наприклад, щось запам'ятати для участі у тій чи іншій грі).

Як правило, ігри у молодшому шкільному віці мають певні задачі, зміст та мету: виховувати моральні якості, розвивати інтереси дітей та їх пізнавальні здібності, а також зацікавленість і уміння спостерігати, самостійно вирішувати розумові задачі, розвивати логіку дітей, критичне ставлення до себе та інших.

Дитина хоче гратися не тому, що це легко, а тому, що це важко. З кожною грою вона має бажання дізнаватися про нове, розуміти і виконувати ті самі речі, що й дорослі. Тому потреба у грі ніколи не зникне. Для дитини особлива цінність її полягає не тільки в тому, що вона дає можливість як загального, так і фізичного, духовного зростання, а й готує до різних сфер життя. Гра для дитини, особливо в молодшому шкільному віці, наділена ще й

дослідницьким змістом, що дає змогу моделювати все те, що існує поза її межами. Саме через гру дитина швидше дізнається про правила та норми спілкування зі світом природи, з людьми, швидше опановує навички культурної поведінки [19].

У грі дитина починає відчувати себе членом колективу, справедливо оцінювати дії і вчинки своїх однокласників і свої власні.

Колективна творча гра є школою виховання почуттів дітей. Позитивні якості, які склалися в грі, впливають на поведінку дитини в житті. Потрібно багато зусиль вихователю, щоб допомогти дітям організувати гру, яка підштовхувала б до гарних учинків, викликала найкращі почуття [20, с. 5 – 7].

Цікаві ігри створюють активний радісний настрій, роблять життя дітей насиченим, задовольняють їх потреби в активній діяльності. Навіть у гарних умовах, при повноцінному харчуванні дитина буде недостатньо розвиватися, стане «в'ялою», якщо вона позбавлена цікавої творчої гри [20, с. 5 – 7].

У вітчизняній педагогіці склалася класифікація дитячих ігор, що базується на ступені творчості і самостійності дітей у грі. Першим до класифікації дитячих ігор за таким принципом підійшов П.Лесгафт, який вважав, що дошкільний вік – період імітації нових вражень і їх усвідомлення за допомогою розумової праці. Прагнення дитини в перші 6 – 7 років життя до відображення й осмислення вражень про навколишнє життя задовольняється в іграх, що за організацією є самостійні, без зайвої регламентації з боку дорослих, а за змістом – імітаційні (наслідувальні). В шкільні роки, навпаки, діти із задоволенням грають у спеціально створені ігри, у яких діяльність регламентується і за формою, і за змістом. Таким чином, П.Лесгафт розділив дитячі ігри на дві групи: рухливі (ігри з правилами) та імітаційні (наслідувальні).

В іграх з фіксованими правилами (дидактичні, рухливі) діти виявляють творчість, використовуючи новий ігровий матеріал, з'єднуючи кілька ігор в одну, вигадуючи нові варіанти,. Наприклад, з'явилася нова гра – «Зоологічне лото». Ведучий по черзі відкриває картки і показує їх граючим. Через декілька

днів хтось з дітей говорить: «Так грати нецікаво: подивився на картинку і знайшов тварину у своїй картці. Нехай ведучий просто називає тварину, а не показує картку». Згодом діти вигадують ще один варіант: ведучий говорить, де живе тварина і з якої букви починається її назва. Таких ускладнень може бути багато. Всі вони залежать від фантазії граючих. Але незмінною залишається спрямованість дитини на вирішення ігрової задачі в рамках прийнятих правил.

Протягом останніх років проблема класифікації дитячих ігор знову стала привертати увагу вчених. В основі новоствореної класифікації лежить поняття про те, з чиєї ініціативи виникають ігри (дорослого чи дитини). Виділяють три класи ігор:

- ігри, що виникають з ініціативи дитини (дітей), самостійні ігри (гра-експериментування); самостійні сюжетні ігри (режисерські, театралізовані, сюжетно-рольові, сюжетно - відображувальні).

- ігри, що виникають з ініціативи дорослого, котрий впроваджує їх з освітньою, розвивальною та виховною цілями; ігри навчальні (рухливі, сюжетно-дидактичні, дидактичні); дозвіллієві гри (ігри-розваги, ігри-забави, святково-карнавальні, театральні-постановочні, інтелектуальні).

- ігри, що йдуть від історично сформованих традицій етносу (народні), що виникають з ініціативи як дорослого, так і дітей, старшого віку: народні чи традиційні (історично вони лежать в основі багатьох ігор, що належать до навчальних і дозвіллієвих).

До творчих ігор належать ігри, у яких дитина виявляє свою ініціативу, самостійність, фантазію. Творчі прояви дітей в іграх дуже різноманітні: від вигадування сюжету та змісту гри, пошуку шляхів реалізації задуму до перевтілення в ролях, заданих літературним твором. У залежності від характеру творчості дітей, від ігрового матеріалу, який використовується в іграх, до складу творчих ігор входять будівельно-конструктивні ігри, ігри на теми літературних творів, сюжетно-рольові ігри, ігри-драматизації [21].

Сюжетно-рольові ігри відображають життя родини (праця в родині,

свята), побут (магазин, бібліотека,). Ігри на таку тематику збагачують знання дітей про діяльність дорослих, про види професій.

Вік молодшого школяра – період розвитку гри-фантазування. Вчені відзначають цінність гри як особливої творчої діяльності, у ході якої дитина творить новий сюжет в ідеальному плані (у вигляді уявлень). Гра часто розгортається навколо якого-небудь вигаданого героя – персонажа казки, мультфільму, іграшки. Образи, які створила уява, одержують оформлення завдяки таким виразним засобам, як рухи, жести, мовні характеристики, міміка, експресивні прояви. Основа гри – співтворчість педагога і дітей у вигадуванні ігрових подій, послідовно зв'язаних між собою, фантазування. Плідним є навчання дітей змінювати сюжет знайомої казки (включення персонажів з інших казок, твір з новою кінцівкою). Спрямувати фантазію дитини в нове русло можна за допомогою створення схем казкового сюжету, використання символічного зображення персонажів [22].

Театральне мистецтво є синкретичним видом, що поєднує спів, музику, танець та інші види мистецтва. Ефективним засобом розвитку творчих здібностей виступатимуть театралізовані ігри, як один із видів діяльності на уроках музики, що створюють атмосферу самостійності і розкнутості, є «інструментом» для розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Кожна гра потребує своїх засобів виразності і творчих знахідок, тому більшість прийомів безпосередньо включено в опис сюжетів ігор. Завдання вчителя – знайти більш цікаві й удосконалені [23, с. 17].

Багато завдань програми початкової школи дають змогу вирішити театралізовані ігри: від ознайомлення із суспільними явищами, формування математичних уявлень до фізичного удосконалення. Різноманітність тематики, емоційність, засобів зображення театралізованих ігор дають можливість використовувати їх як всебічний засіб виховання особистості.

Яскраве образне зображення соціальної дійсності знайомить дітей з навколишнім світом в усьому його розмаїтті. А вміло поставлені завдання спонукають їх аналізувати складні ситуації, міркувати, робити висновки і

узагальнення. З розумовим розвитком тісно пов'язане й удосконалення мови. У процесі роботи над виразністю мови персонажів, їх музичних партитур активізується не тільки словник дитини, а й удосконалюється голос, звуковий склад мови, сприймання, слух та інші якості. Нова роль, особливо діалоги персонажів, ставить дитину перед необхідністю чітко, ясно, зрозуміло висловлюватися. У неї поповнюється словник, поліпшується діалогічна мова, її граматична будова [23, с. 13].

Театралізовані ігри як різновид сюжетно-рольових ігор зберігають їх ознаки: зміст, творчий задум, роль, сюжет, рольові та організаційні дії та стосунки.

На відміну від сюжетно-рольових, театралізовані ігри розвиваються за задалегідь підготовленим сценарієм, в основі якого – зміст вірша, пісні, оповідання, казки. Готовий сюжет мовби веде за собою гру. Всі існуючі практичні рекомендації до театралізованих ігор зводяться в основному до розробки сценаріїв за літературними творами.

Величезні можливості щодо організації творчого розвитку молодших школярів має дидактична гра. Вона є творчим засобом навчання, виховання і розвитку здібностей, що спрямовані на розвиток спостережливості, уваги, мислення, пам'яті, мовлення, кмітливості, сенсорної орієнтації, винахідливості, а тому їх можна використовувати під час викладання будь-якого предмета у початковій школі.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання, вбачає в них можливість ефективної взаємодії учителів і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами невимушеної зацікавленості й безпосередності. Дидакти високо оцінюють дидактичну гру та її роль в системі навчання і виховання: «Дидактичні ігри, ігрові завдання та прийоми дозволяють підвищити сприйнятливність дітей, урізноманітнити навчальну діяльність дитини, зацікавлюють, розвивають дитячу творчість» [24, с. 42].

У залежності від характеру навчального і виховного завдання ігри з правилами поділяються на дві групи – дидактичні та рухливі, що у свою чергу

класифікуються з урахуванням різних основ. Так, дидактичні ігри вирізняються за змістом (математичні, природознавчі, мовні й інші), за дидактичним матеріалом (ігри з предметами й іграшками, словесні, настільно-друковані).

Рухливі ігри класифікуються за ступенем рухливості (ігри малої, середньої та великої рухливості), за переважними рухами (ігри з перебіжками, зі стрибками, й інші.), за предметами, що використовуються в грі (ігри з обручами, з м'ячем, зі стрічками й інші).

Серед дидактичних і рухливих ігор бувають сюжетні ігри, у яких учасники гри виконують ролі («Магазин сувенірів», «Кішки-мишки»), і безсюжетні («Що змінилося?», «Паличка-виручалочка» та інші). В іграх з правилами школяр залучається до ігрового процесу через бажання виконувати ігрові дії, домагатися результату, вигравати. Але цей ігровий процес опосередкований певним завданням (не просто перекласти картинки, а розмістити їх парами, підібрати за певною ознакою; не просто бігати, а тікати від котика). Це робить поведінку учня довільною, залежною від ігрових умов у вигляді правил. Опанувати правила гри – означає опанувати свою поведінку. Саме той факт, що в іграх із правилами дитина учиться керувати своєю поведінкою, визначає їх соціальне значення [22].

РОЗДІЛ 2

Педагогічні умови організації творчої ігрової діяльності початкової школи у виховному процесі

2.1. Специфіка організації творчої ігрової діяльності учнів початкової школи у виховному процесі

Творчі ігри – це такі ігри, у яких виявляються образи, що містять у собі умовне перетворення навколишнього. Найголовнішою ознакою, основою творчої гри є наявність уявлюваної ситуації, яку створює дитина замість реальної і діє в ній, виконуючи певну роль, відповідно до тих знань, які вона при цьому надає навколишнім предметам.

Творчу гру різнобічно характеризують такі особливості:

- 1) уявлювана ситуація;
- 2) творчий характер;
- 3) довільність дій;
- 4) наявність ролей;
- 5) соціальні відносини;
- 6) специфічні мотиви.

У творчій грі все «нібито», «умисно», але в цьому умовному оточенні, що створюється уявою, багато справжнього: дії учасників гри завжди реальні, їх почуття дуже щирі.

Відображення оточуючої дійсності відбувається шляхом прийняття на себе певної ролі. Однак дитина наслідує образи не повністю через те, що не має реальних можливостей для дійсного виконання операцій прийнятої ролі. Тому у творчій грі вона виконує символічні дії («нібито»), існуючі предмети замінює ігровими або умовно тими предметами, яким приписує необхідні функції: наприклад, кубик – «стілець», палиця – «коники».

Ігрові інтереси сприяють розширенню досвіду дитини, її розумовому розвитку збагаченню і поглибленню знань, формуванню моральних уявлень.

Показниками розвинутого ігрового інтересу можна вважати:

- стійку зацікавленість дитини грою: розвитком сюжету і виконання ролі;
- бажання дитини виконувати певну роль;
- наявність улюбленої ролі;
- небажання закінчувати гру;
- активне виконання дитиною всіх видів робіт (малювання, ліплення, зведення споруд, тощо) з виготовленням іграшок і атрибутів, пов'язаних з метою гри;
- бажання ділитися з однолітками і дорослими своїми враженнями після закінчення гри.

Творчій грі притаманні специфічні мотиви. Дітей спонукає до гри, бажання пізнавати нове, брати участь у житті дорослих, прагнення до наслідування, самостійності, бажання зводити споруди з різних матеріалів, радість усвідомлення своїх можливостей.

Педагогічна цінність творчої гри полягає в тому, що вона належить до визначних і традиційних методів навчання і виховання молодших школярів. Цінність цього методу полягає ще в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функції діють у тісному і злагодженому взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує та виховує особистість, розвиває учнів, розширює їхні можливості.

Цілком природньо, що саме в грі слід шукати приховані можливості для успішного засвоєння школярами ідей, понять, формування необхідних умінь і навичок. Дидактичні ігри дають змогу індивідуалізувати роботу на уроці, давати завдання, посилені кожному учню, максимально розвивати їхні розумові здібності. Разом з тим гра виховує почуття колективізму та відповідальності [11, с. 75 – 78].

Творча гра сприятливо діє на розвиток психічних процесів, нових видів розумової діяльності, засвоєння нових знань та умінь дітей молодшого

шкільного віку, тому що в ній поетапне відпрацювання розумових дій відбувається постійно і ненав'язливо [25, с. 59 – 64].

Важлива роль гри в розвитку психічних процесів дитини пояснюється тим, що вона озброює її доступними для неї засобами активного відтворення, моделювання за допомогою зовнішніх, предметних дій такого змісту, яке за інших умов було б неможливим та не могло бути по-справжньому засвоєно.

Таким чином, гра при правильному її формуванні вирішує задачі розумового, фізичного, морального, естетичного розвитку. У грі з перших етапів її розвитку формується особистість дитини, розвиваються ті якості, які потрібні їй в навчальній діяльності, у праці, у спілкуванні з людьми [26, с. 10].

Творча гра тісно пов'язана з працею дитини, яка виникає і розвивається на її основі. У грі часто поєднуються конструктивна, образотворча та інші види діяльності, що не тільки збагачує її, але й сприяє вихованню у дітей інтересу до праці, прагнення самим брати в ній участь, турботливого ставлення до інших. Творча гра є важливим засобом розумового виховання, формування фундаментальних психічних процесів (мислення, сприймання, мовлення, уяви, пам'яті). Вона широко використовується і як засіб естетичного виховання, оскільки діти відображають оточуючий світ через образи і ролі. Творчі ігри сприяють розвитку художнього смаку. При цьому яскраво виявляються і розвиваються здібності до декламування, музики, танців [27].

Розвивати здібності школярів, прищеплювати уміння приймати правильні рішення – головна мета сюжетно-рольової гри. У такій грі виявляються особистість учня, його здібності та перспективи на майбутнє.

Залежно від конкретної педагогічної мети уроку, його змісту, індивідуальних психологічних особливостей молодших школярів та рівня їхнього розвитку сюжетно-рольову гру можна проводити з одним учнем, групою або всіма учнями класу. Такі ігри організовують тоді, коли необхідно на практиці показати дітям, як правильно застосовувати знання.

У процесі проведення сюжетно-рольових ігор у багатьох початківців

підвищується інтерес до навчання. Навіть пасивні на уроках учні виявляють бажання виступити в будь-якій ролі. Сюжетно-рольові ігри повніше реалізують підготовку дітей до практичної діяльності, виробляють у них життєву позицію, привчають до колективних форм роботи.

Особливо ефективною є гра, що проводиться з настановою на перемогу. Вона найчастіше набирає форми змагання («хто більше», «хто швидше», «хто уважніший», «хто точніше» та інші). Система підбиття підсумків гри передбачає доброзичливе ставлення до учня (команди учнів), позитивне оцінювання зусиль школярів, навіть тоді, коли ці зусилля не призводять до позитивного результату, детальний аналіз утруднень учня і помилок, допущених ним, конкретні вказівки, спрямовані на покращення досягнутого результату [28].

Часто на уроках учитель використовує вікторину. Її ще називають грою переможців. У ній змагаються, аби повніше і швидше відповісти на поставлені запитання. Отже, вікторина – це конкурс, під час якого учні самостійно відповідають на запитання.

Для того, щоб урок був ефективним і цікавим, на його різних етапах можна використати кросворди за темами уроку чи розділу. Складаючи їх, учитель має дотримуватися вимог проведення дидактичних ігор. Під час цілеспрямованої підготовчої роботи учні розв'язують запропоновані кросворди з вивченої теми. Отже, кросворд, з одного боку, вносить в урок елемент гри, а з іншого – сприяє глибшому засвоєнню вивченого матеріалу.

Методика гри «Мозкова атака» запозичена з телевікторини «Що? Де? Коли?». Одержавши завдання чи запитання, учасники гри протягом однієї хвилини висловлюють різноманітні гіпотези, дискутують, віддаючи перевагу тій чи іншій ідеї, а по закінченню часу пропонують свою відповідь як єдине рішення.

На уроках повторення чи закріплення пройденого матеріалу молодші школярі люблять працювати динамічними парами. Попередньо вчитель готує картки з 2 – 3 практичними завданнями з теми, що вивчається. Одержавши

картку, двоє учнів перше завдання виконують разом. Один учень пояснює іншому, як потрібно виконувати завдання, а той слухає, запитує або висловлює своє розуміння. Друге і третє завдання діти виконують самостійно, записуючи їх до зошитів, а потім перевіряють один одного з відповідним коментуванням допущених помилок.

Перелічені види ігор мають своє призначення і конкретне застосування. Так, мета дидактичних ігор – формування в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Оволодіти необхідними знаннями, умінями й навичками молодший школяр зможе лише тоді, коли він часто виявлятиме до гри інтерес, і коли вчитель зуміє зацікавити нею учнів.

Використання ігрових моментів та дидактичних ігор робить урок цікавим, створює у школярів бадьорий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу, створює ситуацію успіху.

Організація і керівництво дидактичними іграми передбачає роботу вчителя щодо підготовки до гри, проведення її, аналізу гри та її результатів. Готуючись до проведення дидактичних ігор, вчитель повинен дібрати її відповідно до програмних вимог виховання і навчання дітей певної вікової групи; підготувати необхідний дидактичний матеріал; продумати методи і прийоми керівництва нею; вивчити й осмислити гру, визначити оптимальний час її проведення; збагатити дітей знаннями й уявленнями, необхідними для розв'язання ігрового завдання.

Ознайомленню молодших школярів зі змістом дидактичної гри сприяють демонстрування предметів, ілюстрацій, короткі бесіди, під час яких уточнюються їхні знання й уявлення. Розкриваючи хід і правила гри, вчитель повинен налаштувати учнів на дотримання її правил, спільно з ними з'ясувати найраціональніші способи досягнення передбачуваного результату. Безпосередня його участь залежить від віку, рівня підготовки дітей, складності дидактичного завдання, ігрових правил. Головне при цьому для педагога – спрямувати дії гравців запитанням, нагадуванням, порадою [29, с. 5 – 9].

Актуальність використання ігор у навчально-виховному процесі полягає

в тому, що:

- Гра сприяє виконанню державного стандарту.
- Забезпечує умови для розвитку творчої особистості дитини.
- Урізноманітнює форми подання інформації і типів навчальних завдань.
- Доповнює зміст об'єму виконаних на уроці завдань.
- Забезпечує особистісно-орієнтовану модель навчання.

Вчитель, добираючи ту чи іншу дидактичну гру, має пам'ятати, що процес створення гри містить ряд станів:

- а) вибір теми гри;
- б) визначення мети й завдань гри;
- в) підготовка і проведення гри (повідомлення дітям теми гри, підготовка унаочнень, проведення гри, підбиття підсумків).

Успіх проведення гри залежить від дотримання таких вимог:

- а) ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними;
- б) відповідність гри віковим особливостям молодших школярів;
- в) ігри мають відповідати навчальній програмі;
- г) різноманітність ігор;
- д) залучення до ігор учнів усього класу.

Від уроку до уроку повинні змінюватися ігрові ситуації та сюжети. Поступово творча композиція слів і цікава гра переростають у справжню навчально-пізнавальну працю.

Необхідно визнати, що в початкових ланках освіти розвиткові емоційної сфери приділяється більше уваги, ніж у старших класах. Ігрові елементи чи ігри, що використовуються, розвивають переважно сфери емоційну з фізичною чи емоційну з інтелектуальною. Поза увагою все ще залишаються ігри та тренінги духовної спрямованості.

Саме такі тренінги викликають та закріплюють вищі емоційні стани та почуття людини, допомагають формувати в учнів духовний, гуманістичні та екологічні цінності, які так потрібні. Подібні ігри можна використовувати,

починаючи з дитячого садка, а назви їх підказує саме життя, наприклад: «Врятуй ріки від забруднення», «Заспокой іншого».

Створювати ігрові ситуації, проводити ігри важливо на кожному уроці. Це особливо стосується 1 класу – перехідного періоду, коли учні ще не звикли до тривалої напруженої діяльності. Вони швидко стомлюються, притуплюється їхня увага, набридає одноманітність. Тому гра має ввійти в практику роботи вчителя як один з найефективніших методів організації навчальної діяльності першокласників. На думку О.Савченко, у систему дидактичних ігор для першокласників доцільно включати ігри на формування розумових операцій (аналіз, класифікація, узагальнення); на відновлення, доповнення цілого; виключення зайвого; ігри-конструювання, ігри-інсценізації; рольові ігри з елементами сюжету. У структурі уроку місце гри, її тривалість визначаються завданнями уроку і змістом самої гри. Протягом уроку вчитель може ввести 2 – 3 короткочасні ігрові ситуації різної тривалості [30, с. 42 – 44].

Систематичне використання ігор підвищує ефективність навчання. Вони мають добиратися відповідно до програми.

Для того, щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати необхідно нею керувати, забезпечивши виконання таких вимог:

1. Готовність дітей до участі у грі (кожний учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити її мету, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань для участі у грі).
2. Чітка постановка завдань гри. Пояснення гри – зрозуміле, чітке.
3. Забезпечення кожного учня необхідним дидактичним матеріалом.
4. Складну гру слід проводити поетапно, поки діти не засвоять окремих дій, а далі можна пропонувати всю гру або різні її варіанти.
5. Дії учнів слід контролювати, своєчасно спрямовувати, виправляти, оцінювати.
6. Не можна допустити приниження гідності дитини (образливі

порівняння, глузування, оцінки за поразку в грі).

7. Доцільно розсадити дітей (звичайно непомітно для них) так, щоб за кожною партою сидів учень сильніший, а другий – слабший. У такому разі ігри між сусідами по парті проходять ефективніше і постійно контролюються сильнішими.

8. Гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою. Школярі мають засвоїти правила гри, крім того зміст гри, її форма повинні бути доступними для дітей молодшого шкільного віку.

Надзвичайно важливу роль в ігровій ситуації відіграють правила. Якщо вони заздалегідь не продумані, чітко не сформульовані, то це ускладнює пояснення ходу гри, осмислення учнями її змісту, а також викликає у них втому і байдужість.

Правила гри зобов'язують учнів діяти строго по черзі чи колективно відповідати за викликом, уважно слухати відповідь товариша, щоб вчасно виправити його і не повторювати сказаного, бути дисциплінованими, не заважати іншим, чесно визнавати свої помилки. Вони виконують функцію організуючого елемента і є засобом керування грою, визначають способи дій та їх послідовність, вимоги до поведінки, регулюють взаємини дітей у грі, вчать їх співставляти свої дії з діяльністю інших гравців, сприяючи вихованню чесності, наполегливості, кмітливості.

Не повинно залишатися поза увагою вчителя жодне порушення правил. Залежно від обставин він має знайти час і досить вимогливо та справедливо вказати дитині на його недоліки в грі, пояснити, до чого призводять подібні вчинки в повсякденному житті. Проте під час гри не треба робити довгих зауважень, повчань, оскільки це погіршує настрій учнів, послаблює їхній інтерес, гальмує увагу [31, с. 19].

Поза увагою не повинен залишатися і такий вид ігрової діяльності як загадка. Це досить поширений жанр дитячого фольклору, метод народної педагогіки. Вона розвиває мислення і мову молодшого школяра, його

спостережливість. Кожна загадка містить нестандартне завдання, яке викликає жвавий інтерес. За допомогою загадок можна створювати проблемні ситуації на уроках української та інших мов, математики, предметів природничого циклу, а також проводити інтегровані уроки. Крім народних загадок, можна використати немало авторських загадок, що відображають явища природи, предмети побуту, техніки.

За допомогою загадок можна проводити нестандартні уроки у формі КВК, уявних мандрівок у світ цікавого.

В ході таких уроків ігри будуються таким чином, щоб у ній брали участь усі учні. Вони надають кожному школяреві можливість випробувати свої сили в змаганні на кмітливість, пережити ситуацію успіху або поразки. Клас ділиться на команди, які, наприклад, «подорожують» до «країни чудес». Вони потрапляють в гості до Зими, Весни, Літа, Осені, відповідають на запитання, пов'язані з сезонними змінами в природі, а також розгадують загадки. Причому, треба не тільки відгадати, а й пояснити, чому так чи інакше думає дитина, оскільки іноді правильна відповідь може бути випадкова.

На уроках української мови розвивати творчу уяву та здібності учнів також допомагає гра. Наприклад:

У 1 класі на урок до дітей може з'явитися казкар-чарівник (тема: «Слова, що означають ознаки предметів»).

Вчитель: – Не за лісами густими, не за горами високими, не за морями глибокими, а десь тут, недалеко, була невеличка казкова держава. Були там люди щасливі, бо вміли помічати красу земну: голубе небо, біленькі хмари, дощик сріблястий і першу зелень, – все навколо викликало у них захоплення, радість. Королева Веселка сіяла в душі людей почуття прекрасного і доброго.

Одного разу трапилась біда. Злий чарівник забрав у людей радість. Він розсіяв, розвіяв усі кольори радості і добра.

Казкар-Чарівник: – Діти, я отримав від мешканців казкової країни лист-прохання. Послухайте й допоможіть їм. Введіть у текст слова – ознаки.

На кожній парті– листочки з творчим завданням такого змісту (діти

працюють в парах): Не впізнати ... лісу. ... листочки тріпочуть на ... вітрі. ... листя застелило ... землю. ... жучки посідали на ... шапочки ... грибів, радіють ... промінням сонця. А під берізкою сховалися ... грибки на ... ніжках.

Такі творчі вправи можна запропонувати дітям виконати в парах. Разом вони швидко знаходять цікаві варіанти їх виконання.

Під час вивчення теми «Історія народу» дітям можна запропонувати ігри, які дадуть змогу усвідомити поняття роду людського як основної форми людського буття, усвідомити зв'язок між поколіннями. Ось приклад однієї із таких ігор.

Гра «Сімейне дерево».

Спочатку дітям пропонується скласти «сімейне дерево», визначивши місце кожного на сімейному дереві та використовуючи слова, наведені у табл. 2.1, а потім учні створюють це дерево, працюючи у групах.

Таблиця 2.1

Картка до гри «Сімейне дерево»

Члени родини	Елементи структури дерева
Бабуся і дідусь	плоди
Прабабуся і прадідусь	стовбур
Мама і тато	гілки
Я	корінь
Мої діти	квіти

Ця гра виховує здатність цінувати такі загальнолюдські цінності, як життя, сім'я, мати, батько, родина.

З метою виховання моральних цінностей учням доцільно провести гру «Що таке добре і що таке погано»:

Вчитель: – Уважно подивіться на зображений овал (рис. 2.1). Він нам

нагадує обличчя людини, але у нього немає ні рота, ні носа, ні очей. Правильно виконавши завдання, ми дамо змогу людині виявити своє обличчя.

Дітям даються деформовані прислів'я, яким відповідають риси і складові обличчя, як вказано в табл. 2.2. Їм потрібно зібрати ці прислів'я і визначити їх тему (головну думку). На дошці кожна тема розміщена у парі з умовним позначенням людського обличчя. Правильно виконуючи завдання, школярі поступово заповнюють овал.

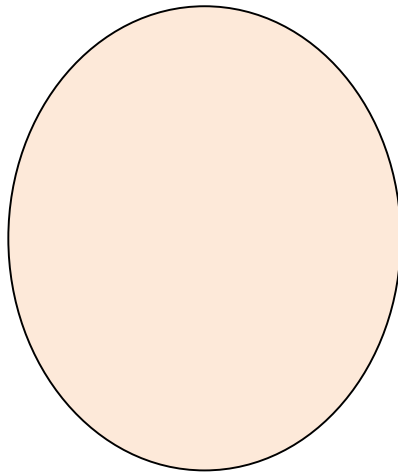

Рис. 2.1 Зображення овалу до гри «Що таке добре, і що таке погано»

Таблиця 2.2

Картка до гри «Що таке добре і що таке погано»

Деформовані прислів'я	Людські чесноти (складові обличчя)
Добрі, прикрашають, справи, людину.	Доброта [малюнок: 1 око] Чуйність
Не, прикрашає, одяг, а, справи, добрі, людину.	Доброта [малюнок: 2 око] Чуйність

Продовження табл. 2.2

Знайдеш, друга, а, бережи, шукай	Вміння дружити [малюнок: 1 брова]
Птах, дружбою, людина, сильна, а, крилами	Вміння дружити [малюнок: 2 брова]

Землю, праця, сонце, прикрашає, а, людину.	Працьовитість [малюнок: ніс]
Правда, за, світліша, сонце, ясне.	Чесність [малюнок: рот]

Така гра має велике виховне значення, вона впливає на формування в дітей норм моралі, ближче знайомить їх з народною творчістю [21].

Театралізовані ігри користуються у дітей незмінною любов'ю. Вони із задоволенням включаються у гру: відповідають на запитання ляльок, виконують їх прохання, дають поради, перевтілюються в той чи інший образ. Великий і різнобічний вплив театралізованих ігор на особистість дитини дає можливість використовувати їх як сильний, але ненав'язливий педагогічний засіб, адже школяр під час гри відчуває себе розкуто, вільно.

Театралізовані ігри можна поділити на дві основні групи: режисерські та ігри-драматизації.

До режисерських ігор належать настільні театралізовані ігри (настільний театр іграшок, настільний театр картинок) та стендові театралізовані ігри (стенд-книжка, кругова панорама, тіньовий театр, фланелеграф).

Усі перераховані види театралізованих ігор потребують режисерування та проказування реплік. Тут необхідні виразні інтонації, типові для визначеного образу, і відповідна міміка, яка доповнює гру голосу.

Тематика і зміст театралізованих ігор мають моральну спрямованість, яка міститься в кожному творі і повинна знайти місце в імпровізованих постановках. Обраний дитиною герой стає зразком для наслідування. Це дає можливість через образи театралізованої гри непомітно впливати на дітей. На молодших школярів впливають як позитивні, так і негативні образи.

Оскільки позитивні якості заохочуються, а негативні засуджуються, то початківці, в більшості, хочуть наслідувати добрих, чесних персонажів. Поряд

з позитивними героями діти можуть наслідувати і негативних персонажів, що буває не досить часто, тому не завжди знаходяться бажуючі грати непривабливий персонаж. Багато кмітливих дітей відразу ж відмовляються від такої ролі.

В цьому випадку краще негативні ролі виконувати вихователів за допомогою різних лялькових персонажів, підібрати таке оформлення і виконання, щоб вигляд був непривабливим і не спонукав до наслідування. Негативну характеристику образу можна доповнити інтонацією [23, с. 10 – 12].

Для того, щоб розвивати і виховувати дітей, необхідна правильна організація театралізованих ігор. Основними вимогами є:

- різноманітність і змістовність тематики;
- постійне впровадження театралізованих ігор в усі форми організації навчально-виховного процесу, що робить їх такими ж необхідними для учнів, як і сюжетно-рольові ігри;
- співпраця дітей одне з одним і з дорослими на всіх етапах організації гри;
- максимальна активність школярів на всіх етапах підготовки і проведення ігор [23, с. 14].

Послідовність і ускладнення змісту тем і сюжетів, вибраних для театралізованих ігор визначаються змістом і вимогами програми навчання. Творчий розвиток теми починається з підготовки сценарію гри за сюжетом твору: чи то казки, пісні чи загадки. Далі передбачається імпровізація дітей на обрану тему. Самостійність дитячої гри більшою мірою залежить від того, чи знають вони зміст твору. Авторський текст важливо зберегти таким, яким його почули діти під час першого прослуховування. Але вчити текст із молодшими школярами до початку гри не рекомендується. Така підготовка зменшує творчість учнів-початківців, їхню самостійність в організації та веденні гри. Завдання тут – створити не виставу, а гру.

Характер персонажа в грі допомагає передати музика. Мелодією можна спонукати учнів до імітації рухів різних персонажів. Ритмічні удари в

елементарні музичні інструменти (бубни) надають можливість створити ознаки персонажа: його ходу, рух, настрій. Музичні загадки розвивають логічне та творче мислення, тому їх також впроваджують у театралізовані ігри. Поки одні учні виконують завдання, інші уважно дивляться і помічають особливості гри кожного артиста, тому молодших школярів потрібно заохочувати до пошуків власних способів показу. Кожна гра потребує своїх творчих знахідок і засобів виразності. Завдання вчителя – знайти нові, більш досконаліші і цікаві.

Складність організації творчої гри полягає в тому, що не можна наперед передбачити що придумують учні і як вони поведуться. Тому для керівництва іграми важливо вміти завоювати довіру дітей. Це можливо в тому разі, коли вчитель ставиться до гри серйозно, з інтересом, розуміє задуми дітей, їхні переживання, дає простір дитячій ініціативі та творчості. В органічному поєднанні з піснею, танцем, акторською майстерністю ігри розвивають фантазію, уяву, активність, здібності учнів, тренують їхню пам'ять, увагу, кмітливість і спритність.

Театралізовані ігри передбачають діалогічне мовлення (адже основою театру є драматургія), елементарну акторську діяльність молодших школярів (театр починається тоді, коли з'являються актори і глядачі), інші театральні атрибути (костюми, реквізит), тому урок музики з використанням театралізованих ігор дещо відрізняється за технологією проведення від звичайних уроків. Вони передбачають обов'язкове перевтілення у реальних чи уявних персонажів, героїв казок, мультфільмів, загадок, пісень, дають можливість вигадувати нових неіснуючих фантастичних дійових осіб. При організації з дітьми ігор цього типу треба пам'ятати, що тут, як і в театральній виставі, в єдиному цілому взаємодіють живопис, література, танок, музика та декоративне мистецтво.

У своїй роботі вчителям доцільно використовувати постановки пісень, загадок, казок, дитячих опер засобами театралізації з елементами імпровізації. У різних її формах формуються важливі психологічні передумови розвитку

творчих здібностей школярів. Початковими формами імпрровізації можуть бути ритмічні супроводи (власні рухові жести: плескання в долоні, плескання руками по колінах, притупування, клацання пальцями, гра на маленьких ударних інструментах) до декламацій або співу самих дітей. Такі супроводи можуть мати різні форми: йти паралельно і в безпосередньому зв'язку з мовним текстом, підкреслюючи чи доповнюючи його.

Театралізована казка надає можливість урізноманітнити навчально-виховний процес, зробити його привабливим для дітей, цікавим і доступним, активізувати пізнавальну музично-творчу діяльність, ефективно виховувати та розвивати учнів у процесі навчання музики.

Підготовкою для театралізованої діяльності служать вправи на мімічні рухи, етюди на розвиток виразності жестів («Зачарована дитина», «Гра в сніжки»), етюди на розвиток уміння виражати свої емоції («Подив», «Солодкі цукерки», «Круглі очі»). За допомогою рухів, жестів, міміки учні «оживляли» картини, під впливом художніх образів розігрували перед класом сценку. Це були як словесний, так і німий діалог. Наприклад, «Про що мріють звірі?» (за творами М. Примаченко «Фантастичний звір» та «Фіолетовий звір»).

Таким самим чином проводиться гра «Пантоміма». Під час слухання музичної п'єси чи її уривку кожен учень уявляє собі картини, образи, сюжети. Один бажаючий виходить на середину класу і під час повторного слухання мімікою і рухами тіла зображує те, що він відчув. Решта учнів відгадує, пояснює, що він показав. Далі усі разом обговорюють якими засобами був створений музичний образ. Після цього інші учні показують власні варіанти створеного художнього образу.

Театралізовані ігри можуть бути різноманітними за змістом і завданням. Засвоєнню та закріпленню знань, формуванню навичок музичного сприймання, оволодінню способами пізнавальної діяльності, розширенню емоційного, інтонаційного досвіду та лексичного запасу служать ігри-загадки [32].

У традиційних класних приміщеннях відсутні умови, потрібні для

організації повноцінної театралізованої ігрової діяльності учнів, тому в перебіг позакласних занять з мистецтва необхідно вводити форми хореографічних мініатюр, які обмежуються нескладними рухами і не потребують спеціального сценічного простору (можуть виконуватися біля дошки або між рядами парт).

Початок навчання дитини у школі часто стає стресогенним рубежем. Через те, що за його межами залишається гра як потреба, пояснюється використання ігрових методів у навчально-виховному процесі. Як стверджують психологи, дефіцит гри у дитинстві потім переростає у «синдром дитини, що не догралася». З огляду на це, важливим фактором розвитку молодшого школяра стає художньо-ігрове моделювання змісту уроків, що передбачає використання різних ігрових форм: театралізованих (інсценізація, пантоміміка, імітація), хореографічних (пластичне інтонування, хореографічні фантазії, танцювальні пісні-ігри). Такі методи і прийоми збагачують і доповнюють композицію уроку, і якщо його сценарій розроблено з відповідною методичною доцільністю, вони створюють ситуації, коли вчитель може активізувати школярів згідно їхнім творчим здібностям і можливостям.

Відомо, яку радість також дає дітям римована мова. Вона здатна пробудити образну фантазію, викликати інтерес до звуковидобування, до відтінків мовної інтонації. З цією метою можна використовувати старовинні дитячі народні лічилки та віршики: «Ходить квочка коло кілочка», «Росте морква», «Тук, тук чобіток...».

Одним із прийомів, який сприяє розвитку чуття ритму, є рух під музику. Молодші школярі сприймають музику, передають її характер рухами тіла. Визначивши помилки учнів, доцільно показати рухи в повільному темпі і без музики та відпрацювати їх з дітьми. Після цього вони виконують цей рух самостійно під музику у відповідному темпі. Наприклад: «Тук, тук, чо- бі- ток, по- дай, ба- бо, мо-ло- ток».

Також можна використовувати супровід у плесканнях (в долоні), який далі перекладався на супровід у різних жестах. Такі завдання стимулюють

інтерес учнів до самостійного удосконалення сприйнятого, допомагають втілити естетичну мету шляхом створення нового.

Початковими вправами для самостійної творчості, а саме створення мелодій, можуть бути ритмічні вправи, у яких школяр вільно продовжує ритмічну послідовність, почату вчителем. У таких іграх роль учителя спочатку виконував один учень, який разом з дітьми знаходив нові ритмічні фігури, а пізніше діти за власною ініціативою відтворювали ритми у жестах та на бубнах.

Емоційно збуджує школярів і дух змагання. Його ідею закладено в багатьох телевізійних іграх, які всі дивляться з величезним задоволенням. Подібні ігри також можна використовувати у позакласній діяльності, оскільки навчально-виховний процес завдяки їм стає цікавим, у дітей створюють бадьорий робочий настрій, посилює інтерес до творчого пошуку, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. З цією метою проводять театралізовані ігри «Фабрика зірок» та «Вгадай мелодію». При цьому клас поділяють на співаків, критиків та акторів. Одні виконують музичні твори, одягнувши перуки. Інші оцінюють їх виконання.

Також перевести позитивні емоції в діяльнісний план значною мірою допомагає прийом демонстрації досягнень однокласників. Дома і на уроках учні малюють маски казкових персонажів чи невеликі декорації до прослуханої музики. Ці твори залишають у класі на виставці дитячих робіт.

Оцінюючи роботу своїх товаришів (виконання твору чи створення ілюстрації), учні набувають навичок спостереження, аналізу, вчать уважно слухати, узагальнювати, порівнювати, помічати красиве, хвилюватися. Це активізує виконавсько-творчу діяльність молодших школярів.

Народні ігри малих форм (дитячі обрядові заклички, гукання, традиційні елементи звуконаслідування – імітація співу птахів, рухів і поз тварин) мають особливий статус. Такі ігри, з погляду на їх потужний естетико-виховний потенціал, доцільно активно застосовувати у школі, починаючи з початкових класів.

Також напередодні Нового року в кінці навчального півріччя діти виконують українські щедрівки, колядки («Щедрівочка щедрувала», «Я маленький хлопчик» та інші.). Перед тим, як мала бути виконана в ігровій формі щедрівка, учитель розповідає про те, що дітей, які проголошували привітання перед виконанням щедрівки, називали новолітками. Новолітник (хлопчик або дівчинка) проголошують таке, наприклад, привітання: «Добрий вечір, щедрий вечір! Бажаю вам ці свята провести, других краще діждати, рік від року на многії літа!». А потім усі діти співають щедрівки, щоразу обираючи нового новолітника.

З метою психічного розвантаження, емоційної саморегуляції учнів початкової школи на перервах або під час занять рекомендується вводити динамічні танцювальні хвилинки з імітацією образів музичних творів за допомогою «розмовляючих рук». Для цих хвилинок використовуються твори з чітко вираженими характерами персонажів («Пташка», «Метелик» Е.Гріга, «Карнавал тварин» К.Сен-Санса, «Петрушка» В.Косенка, «Клоуни» Д.Кабалевського).

Такі засоби як хореографічні вправи, словесна творчість, театралізована діяльність, ігри спонукають розвиткові здібностей оволодіти власним тілом, пластичності, координованості, передбачають перетворення почуттів, образів у думки, сприяють розвитку міміки, семантики рухів та пантоміміки.

На думку сучасних вчених-мистецтвознавців, дитяча гра за своєю сутністю близька до художньої діяльності, сутність якої полягає в можливості імпровізувати, творити не стільки з орієнтацією на результат, скільки для насолодження вільним виявленням власних сил, можливостей і здібностей особистості. Через сюжетно-рольову гру, що передбачає перевтілення, школярі мають можливість ідентифікувати себе з будь-яким героєм, «приміряти» на себе різні манери поведінки, характери, пережити безліч ситуацій. Це збагачує не лише естетичний досвід, а й робить особистість більш гармонійною, духовно досконалішою. Саме ігрова діяльність вимагає творчих дій: умінь комбінувати, моделювати, уточнювати.

Шлях великим змінам було відкрито восени 2017 року, коли Верховна Рада України ухвалила новий Закон «Про освіту». Саме він регулює основні засади нової освітньої системи.

Впроваджувати їх розпочали з учнів перших класів. Вже у 2017/2018 навчальному році нові стандарти тестували у 100 школах по всій країні, а в 2018/2019 всі українські першокласники навчалися за новою системою. У школах було впроваджено чимало нового. Серед найголовніших прикладів змін – навчання через діяльність.

Відтепер ключове завдання вчителя – дати змогу молодшим школярам засвоїти необхідний матеріал за допомогою діяльнісного підходу, тобто початківці частіше щось робитимуть, замість сидіння за партами і слухаючи вчителя. Йдеться про найрізноманітніші форми, серед яких можуть бути навчальні екскурсії, експерименти, моделювання життєвих ситуацій, групові проекти, ігри.

Які ж обов’язкові ігри в НУШ?

Ігри на знайомства (ранкові зустрічі) в перші тижні навчання, особливо в школах, де мало дітей в класі знайомі.

Важливою ігровою частиною ранкової зустрічі є вітання. Воно спрямоване на створення доброзичливої атмосфери, тому вправи на вітання потрібно підбирати такі, які допоможуть кожній дитині усвідомити свою цінність для дитячого колективу, відчути себе частинкою цієї спільноти.

Прикладами таких вправ є:

1. Привітання «Комплімент».

Учні стають у коло. Учитель, віддаючи м’яча одному з дітей, говорить йому комплімент. Дитина має сказати «Дякую» і передати м’яч сусідові, вимовляючи до нього лагідні слова.

2. Привітання «Подарунок».

Учні по черзі стають в коло, вітаються з однокласниками і дарують їм певний рух (на розсуд дитини – привітатися «реверансом», присісти гарно, присісти пару разів, покружляти тощо) зі словами: «Цей красивий рух я дарую

вам».

Не менш важливими є ігри на згуртування учнів класу, адже позитивний психологічний клімат, вміння працювати злагоджено, як команда – запорука успішного навчання. Такою є гра з цеглинками LEGO, яка називається «Конвеєр настрою».

НУШ передбачає багато ігрових моментів, у тому числі і рухових. Так, рухові вправи є обов'язковою частиною режиму дня початківця між 2 і 3 уроками. Наприклад:

1. Гра «Совушка-сова».

Один з дітей призначається совою, решта дітей стають просто пташками. Сова йде до себе в дупло (наприклад, стілець в кутку або інше позначене місце) і сидить там. Вчитель (вихователь, психолог) вимовляє слово «день» і всі пташки, крім сови, починають «літати» по майданчику (класній кімнаті). Через деякий час ведучий оголошує «ніч», і тоді з дупла вилітає сова, а решта пташок повинні швидко завмерти на місці. Сова літає і уважно оглядає пташок. Того, хто ворухнеться, вона веде до себе в дупло. Потім ведучий знову оголошує «день», і гра поновлюється. Коли Совушка відведе до себе в дупло трьох пташок, з них вибирається нова сова, і гра продовжується за тими ж правилами.

2. Гра «Грім – ураган – землетрус».

Діти об'єднуються в трійки. У кожній трійці двоє учасників беруться за руки і, піднімаючи їх угору, утворюють «хатинку», а третій учень стає між ними – це мешканець хатинки. Якщо ведучий каже: «грім» – мешканці хатинок намагаються знайти собі нові хатинки і забігають усередину нової пари. Якщо він каже: «ураган» – «хатинки» шукають собі нових мешканців. А за командою: «землетрус» – всі трійки розпадаються і створюють нові. Завдання ведучого – знайти собі трійку. Той, хто не встиг знайти нову хатинку або нового мешканця, стає ведучим.

Безперечно, проведення ігор та вправ на зняття психічного та фізичного напруження є теж актуальним на початку шкільного життя, адже в період

адаптації в багатьох дітей можуть виникати різні негативні емоційні стани і навіть розлади.

Учитель, готуючись до кожного уроку, має чітко визначити його тип, а також підібрати такі ігрові завдання, щоб в повному обсязі виконати мету даного уроку. Так, на уроці читання важливо зупинитись на найефективнішому, нестандартному та найцікавішому. Цьому сприятиме упровадження в освітній процес нетрадиційних форм проведення уроків (уроки-фантазії, уроки творчості, уроки-екскурсії, уроки-подорожі, уроки-презентації, уроки-інсценізації, уроки-ярмарки). Така оригінальна форма навчання допоможе вчителю уникати шаблонності, одноманітності, ширше застосовувати ефективні методи і прийоми для кращого засвоєння учнями нових знань та формування творчих здібностей. Учитель може використовувати ефективні й цікаві методи та прийоми роботи з розвитку творчого потенціалу особистості. Серед них: «Пантоміма», «Снігова куля», «Казки навиворіт», «Пінг-понг», «Фантазер», «Салат із казок», «Кумир», «Земля, вода, вогонь, повітря», «Перевтілення».

Крім цього, ефективними на уроках є такі види робіт як:

- розгадування та складання кросвордів, анаграм, ребусів;
- ілюстрування прочитаного тексту;
- оживлення персонажа твору;
- складання твору чи діалогу за серією малюнків;
- складання кінцівки оповідання;
- порівняння вчинків героїв твору;
- введення нового героя в текст;
- написання листа героєві твору;
- упровадження дослідницько-пошукової роботи;
- складання реклами до твору;
- диктанти (асоціативні, цитатні, літературні, «Одним словом»).

Усе більше в освітньому процесі застосовуються інтерактивні технології. Їх форми роботи можливі на різних етапах уроків читання. На етапі

мотивації навчальної діяльності та підготовки до сприймання нового матеріалу використовуються такі нескладні інтерактивні технології, як «Незакінчене речення», «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Криголам», «Асоціативний кущ». Під час засвоєння навчального матеріалу застосовуються уже складніші технології: «Я так думаю», «Ситуативне моделювання», «Дерево рішень», «Займи позицію».

На уроках математики також широко використовуються ігрові технології, зокрема творчого спрямування. Так, під час вивчення геометричних фігур використовується гра «Танграм», в ході закріплення знань з теми «Склад чисел», «Додавання і віднімання в межах 10», «Порівняння натуральних чисел» застосовують ігрові моменти з цеглинками LEGO.

Керуючись вищесказаним, НУШ – це не про сидіння за партою з рукою на руці. Це рух, навчальні ігри, експерименти та багато творчості. Заморожувати лід, учитись сплачувати за проїзд у громадському транспорті та робити покупки в супермаркеті, щоб вміти рахувати гроші та бути ощадливими, – так навчаються в НУШ.

Однією із важливих психосоціальних компетентностей НУШ є когнітивний вимір – Творчість. З точки зору Нової української школи творчість (креативність) – це здатність створювати, висловлювати чи застосовувати винахідливі ідеї, методи і технології, часто в умовах співпраці з іншими.

Творчість – це також створення знань, що може підтримувати та посилювати самонавчання і навчання протягом усього життя.

Творчості можна навчити так само, як вмінню читати, писати, рахувати [33. с. 23].

Отже, великий і різнобічний вплив творчих ігор на особистість дитини дає можливість використовувати їх як впливовий, але ненав'язливий педагогічний засіб, бо сама дитина зазнає при цьому радість і задоволення. Виховні можливості цих ігор посилюються тим, що їх тематика практично необмежена. Вона може задовольнити різнобічні інтереси дітей молодшого

шкільного віку, спонукаючи їх до творчої діяльності.

2.2. Експериментальна робота з розвитку творчого потенціалу в ігровій діяльності

Для аналізу стану розвитку творчого потенціалу учнів початкових класів нами було здійснено педагогічний експеримент на базі Благодатненської загальноосвітньої школи I – III ступенів Скадовського району Херсонської області, що складався з двох етапів: діагностичного та формувального.

У діагностичному експерименті брали участь молодші школярі 1-х класів (38 осіб)

На основі викладених вище теоретичних засад було проведене діагностичне дослідження, метою якого стало вивчення:

- різних поглядів педагогів на можливості і шляхи розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами творчої гри;
- мотивації дітей і батьків до участі перших у формах дозвілля засобами творчої ігрової діяльності.

Були опитані батьки з питання їхнього ставлення до впровадження ігрових технологій під час навчального процесу, а також можливість залучення дітей до участі в підготовці позаурочних творчих шкільних заходів.

Під час опитування було з'ясовано, що до впровадження ігрових технологій під час навчального процесу у батьків 100% позитивне ставлення.

Але активна участь у творчій шкільній позакласній діяльності дала дещо інші результати. Так 78% батьків мають до цього позитивне ставлення, 20% нейтральне (байдуже), негативне – 2%. При цьому 14% батьків не знають, що їх діти беруть участь у позакласних заходах. Більшість «позитивно налаштованих батьків» чиї діти залучаються до проведення позакласних заходів епізодично, формально не заперечують проти їх участі у постійній позакласній роботі, проте реально не стимулюють такої участі (мотивація – «треба більше займатися уроками», «немає часу займатися з дитиною», «він

втомлюється у школі»).

Більшість батьків (з «позитивним ставленням») розглядають участь у позакласних заходах, перш за все, як форму конструктивного проведення дозвілля (мотивація – «не байдикує», «не вештається по вулицях», «перебуває під наглядом»); як цікаву, розважальну для дітей діяльність (мотивація – «головне, щоб йому було цікаво»; «якщо йому це подобається, нехай займається»); як діяльність, що допомагає долати замкненість, сором'язливість, набутти впевненості в собі; як діяльність, що розвиває естетичний смак, любов до мистецтва.

Про можливості позакласних заходів розвивати творчі здібності, мислення, уяву, увагу, комунікативні ознаки відзначають лише 18,2% батьків.

Бесіди з педагогами та спостереження показали, що набагато легше вчителеві співпрацювати з тими батьками, які дбають про те, щоб їх дитина посіла належне місце в учнівському колективі, брала активну участь у творчій діяльності. Такі батьки допомагають педагогу організувати дозвілля дітей, долучаються до активної виховної роботи з малюками.

Під час експериментального дослідження використовувалися різні форми залучення членів сім'ї до співпраці з педагогами. Наприклад, діяльність щодо виготовлення декорацій до вистави та костюмів для казкових героїв, організація екскурсій, тощо. Усе це позитивно впливало на розвиток творчого потенціалу школярів. Діти дуже пишалися тим, що їх батько чи мати створювали костюми для акторів, допомагали вчителю організувати екскурсію, взяли участь у відвідуванні театру, обговорили переглянутий спектакль. Тому, на мою думку, дуже важливо й надалі зміцнювати співпрацю педагогів та батьків – двох основних, визначних сил у розвитку творчої активності дитини.

Спостереження показали, що учні початкових класів по-різному долучаються до творчої діяльності як в урочний, так і у позаурочний час. Це зумовлюється неоднаковим ступенем сформованості вмінь творчої діяльності та характером ставлення до неї. Так, уже в першому класі активність учнів має

цілком певні відмінності, що дає змогу запровадити умовну градацію рівнів активності за раніше визначеними критеріями: ініціатива, активність, самостійність, імпровізація, нестандартні дії.

За рівнем творчої активності, що проявляється через сформованість творчих здібностей у молодших школярів, визначають: високий, середній, низький.

До групи з високим для даного віку рівнем творчої активності входять учні, які виявляють ініціативу, самостійність, чуйність у ставленні до оточуючих, готові завжди прийти їм на допомогу, мають творчі досягнення, радіють за успіхи і хвилюються за невдачу колективу і кожного його члена. Серед мотивів діяльності переважають інтерес до її змісту, бажання досягти вагомих результатів, бути корисним класові, заслужити повагу товаришів і вчителя.

Учні із середнім рівнем активності, як правило, розуміють завдання, але не завжди з ним справляються. Серед мотивів їх діяльності переважають небажання відставати від інших, почуття обов'язку, комунікативні мотиви. Молодші школярі з середнім рівнем активності виходять у своїй діяльності із особистих інтересів, рідше з інтересів класного колективу.

Низький рівень активності притаманний дітям, які вважають, що творчі задачі виконувати необов'язково, або виконують їх, щоб уникнути конфліктів з однокласниками чи вчителем. Як правило, відкрите нехтування своїми обов'язками у молодшому шкільному віці зустрічається дуже рідко. Низький рівень творчої активності проявляється в байдужості до справ класу, до подій, що відбуваються у суспільстві, несумлінному ставленні до дорученої справи. У їхній діяльності часом проявляються егоїстичні мотиви. Їм байдуже все те, що їх не стосується.

У ході експериментального дослідження розвитку творчого потенціалу молодших школярів велика увага приділялася як творчим іграм під час навчально-виховного процесу, так і в позаурочний час.

Було виявлено, що інтерес до творчості дитини сприяє формуванню її

активності, і навпаки, байдуже ставлення до справ учня негативно впливає на рівень його активності, породжує такі почуття, як розчарування, невпевненість у своїх силах.

Вищезначене дає підставу зробити висновок про те, що рівень розвитку творчої активності молодших школярів може бути прямим і основним показником ступеня організації їх творчої діяльності та розвитку творчого потенціалу.

Отже, було проведено формувальний етап педагогічного експерименту, в якому взяли участь учні перших класів: 1-ЕК(експериментальний клас), 1-К (контрольний клас).

Необхідно зазначити, що на діагностичному етапі рівень творчої активності в експериментальному та контрольному класах не відрізнявся значними відмінностями і становив різницю у 2%.

Для першокласників експериментального класу було розроблено різні форми позакласної діяльності з використанням творчих завдань: заняття з позакласного читання, конкурс виразного читання поезії, театралізовані заходи, ігри, вікторини, свята тощо. Під час навчально-виховного процесу впроваджувалися новітні ігрові технології творчого спрямування.

Наприклад, ігрові інтерактивні методики, зокрема сюжетно-рольова гра стала дієвим засобом розвитку творчого потенціалу школярів. Однак було б неправомірним вважати, що тільки залучення учнів до гри допомогло розв'язати ці завдання. Тут була добре продумана стратегія і особистісно-зорієнтована тактика, спрямовані на формування в молодших школярів ігрових умінь з метою розвитку творчої гри, зі збереженням її самобутності й творчого характеру, завдяки яким кожен учасник ставав дійовою особою, активним суб'єктом ігрової діяльності. Лише у такий спосіб діти змогли «привласнити» дії героїв, їх вчинки і якості, які виявляли під час ігрових дій.

У грі діти самі обирали роль, висували припущення щодо подальшого розвитку подій, створювали проблемну ситуацію, шукали шляхи її розв'язання, брали на себе відповідальність за обране рішення. Зазначені

можливості дозволяли учасникам гри пізнати самих себе, розкрити нові риси та якості, які раніше були невідомі.

Таким чином, позаурочний навчально-виховний процес дав можливість для проведення з учнями ігор різних видів, а їх зміст добирався залежно від завдань навчально-виховної роботи, часу і місця проведення гри.

Могутнім засобом розвитку творчого потенціалу дітей експериментального класу було театральне мистецтво, яке відображало в художньому образі принципово новий рівень дійсності, виступало як універсальний засіб бачення світу очима іншої людини, перетворення зовнішніх культурних сенсів у духовний світ особистості.

Так інсценізація для учнів стала цікавим і повчальним заняттям. Коли

ми в класі інсценізували казку «Рукавичка», то діти охоче перетілювалися в той чи інший образ, сміялися, коли весело персонажам, сумували разом з ними, попереджали про небезпеку й завжди були готові їм допомогти. З утіхою перетілюючись у якийсь образ, діти за власним бажанням «приміряли» на себе його характерні риси та якості (рис.2.2).

Рис 2.2 Фотозвіт гри «Рукавичка»

У позакласній роботі діти були ознайомлені з такими видами театрів: театр іграшок, настільний театр, театр рукавичок, ляльковий театр, тіньовий театр, театр ложок, пальчиковий театр (рис. 2.3).

Рис. 2.3 Приклад використання елементів пальчикового театру

Особливо сприятливою для розвитку творчого потенціалу особистості є атмосфера доброзичливості, натхнення у дитячому колективі. У цьому аспекті саме духовність є міцною основою, що сприяє розвитку дитячої творчості.

Побудова педагогічно-раціонального процесу розвитку творчого мислення, творчої активності особистості на ранніх етапах її розвитку можливо при нетрадиційному використанні звичайних, загальноприйнятих

засобів виховання. Так, наприклад, можна запропонувати певні прийоми роботи з дитячою казкою, які були спрямовані на розвиток творчих якостей особистості. Казка – це не простий набір моральних заповідей. Як і реальне життя, вона наповнена протиріччями. Для того, щоб навчитися бачити ці протиріччя, тим самим, сприяючи розвитку уяви, мислення, мовлення, вихованню добрих почуттів, активній соціальній позиції, важливо навчити дитину не тільки сприймати і розуміти зміст, але і по-своєму, творчо переробляти хід розповіді з дослідницькою метою (наприклад, ставити питання: «а що буде, якщо?»), вигадувати різноманітні кінцівки, вводити несподівані, непередбачувані ситуації, з'єднувати декілька різних сюжетів. Найнесподіваніші варіанти закінчення казки народжуються у спільній творчості вихованців і дорослих.

Така творча робота проводилася в експериментальному класі під час вивчення казок В.Сухомлинського «Школа під блакитним небом». Наприклад інсценізація казки «Сьома дочка», гра «Передбачення», гра «Придумай продовження казки», фрагменти яких зображені на рис.2.4.

Рис 2.4 Фотозвіт з вивчення казок В.Сухомлинського «Школа під голубим небом»

В експериментальному класі, готуючись до театральної вистави, заздалегідь розроблявся композиційний план, а саме: хід гри, коло музичних тем, образів, не порушуючи при цьому логіки розгортання подій у творі. Наприклад, під час підготовки до вистави «Коза-дереза» ми діяли за наступним планом:

1. Читання української народної казки «Коза-дереза» та бесіда за змістом твору.
2. Розгляд ілюстрацій до казки.
3. Слухання аудіозапису казки.
4. Переказ твору у ролях.
5. Вивчення пісеньки Кози-дерези, реплік кожного героя казки.
6. Виготовлення разом з дітьми атрибутики до казки та декорації.
7. Вправи на формування виразності рухів.
8. Створення (за участі батьків) театральних костюмів.

Основним завданням у цій роботі було виховання у першокласників уміння творчо сприймати художні ідеї, втілені в художніх образах, про що

свідчить фотозвіт, зображений на рис. 2.5.

Рис. 2.5 Фотозвіт до театральної вистави «Коза-дереза»

Реалізувати творчий потенціал школярів треба також через розвиток уяви та фантазії. Так, починаючи працювати з найменшого, ми фантазували за картинками, під музику проводили конкурси на кращу імпровізацію певних персонажів, добирали слова до характеристики персонажу (наприклад, учні підкреслювали на дошці тільки ті слова, які характеризували героя).

Розвитку уяви і фантазії сприяли екскурсії на природі та передача побаченого в описах, як зображено на рис.2.6.

Рис. 2.6 Приклад екскурсії в природу з подальшим описом побаченого Великого значення мало також проведення занять з позакласного читання. Діти активно залучалися до роботи з дитячою періодикою: відгадували загадки, кросворди, обговорювали вірші і казки, авторами яких були діти 6 – 8 років, створювали вироби власними руками. Ця робота приносила дітям велике задоволення, а також розвивала креативне мислення та творчу фантазію, про що свідчить зображення на рис.2.7.

Рис.2.7 Приклад творчого заняття в «Школі радості добра і творчості»

Допомагало у роботі також відвідування музеїв і виставок. Значне враження на учнів справила поїздка до Херсонського театру ляльок.

У розвитку творчих здібностей дітей відіграли велику роль різноманітна кількість дидактичних ігор. Майже на кожному уроці використовувались ігрові технології за програмами НУШ, фрагменти яких зображено у фотозвіті на рис. 2.8.

Рис. 2.8 Фотозвіт з прикладами застосування різноманітних технологій Нової української школи

Діти на уроці «Я досліджую світ» із задоволенням подорожували до Древнього Києва; на уроці математики допомагали казковим героям розв'язувати вирази, і тим самим яскраво прикрасили Новорічну ялинку. Також у парі зі своїм товаришем, розв'язуючи вирази, знайшли потрібну зубну щітку для «Бобра Суперзуба»; на уроці читання, вивчаючи літеру «К», за допомогою гри «Танграм», складали тваринку, у назві якої є ця літера. У навчальну діяльність також уводився елемент змагання у групах, що переводив дидактичне завдання в ігрове.

Обов'язковою умовою НУШ є широке використання шести цеглинок LEGO. На уроці математики діти з великим задоволенням грали у гру «Вірю, не вірю», де кольором цеглинок визначали істинне чи хибне твердження. Також, змагаючись у групах, учні конструювали транспорт, на якому разом із Незнайкою мали подорожувати наймальовничішими місцями України.

Позакласні виховні заходи відіграють велику роль у розвитку дитячої творчості. Так, учні експериментального класу з великим задоволенням приймали участь у організації святкового концерту до 8 Березня під назвою «Подарунок мамі» (Додаток А).

Отже, навчально-виховний процес початкової школи будується на засадах цілісного системного підходу, тому вчителю треба продумувати, з якими методами і формами педагогічної роботи, на засадах взаємодоповнення і взаємозбагачення, може взаємодіяти конкретна творча діяльність. З цією метою доцільно спиратися на тематично визначений пізнавальний зміст урочної та позаурочної навчально-виховної роботи з учнями.

Таким чином, у експериментальному класі було створено наступні педагогічні умови для розвитку творчого потенціалу молодших школярів:

- 1) використання театралізованої творчої діяльності в урочний та позакласний час;
- 2) розробка виховних заходів з використанням творчих завдань та ігор;
- 3) розробка занять з позакласного читання з урахуванням інтересів учнів;
- 4) проведення конкурсів, виставок дитячої творчості;
- 5) різноманітність видів творчої діяльності у позакласній роботі та під час уроків за програмами НУШ.

Отже, враховуючи вищезначені умови та їх реалізацію у педагогічному процесі, в експериментальному класі відбулися наявні зміни, про які вказано в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Порівняльний аналіз рівнів творчої активності на формувальному етапі

Рівні творчої активності	Класи	
	1-ЕК	1-К
Високий (%)	35,0	20,0
Середній (%)	60,0	54,0
Низький (%)	5,0	26,0

Результати формувального етапу свідчать про те, що спеціально

спланована вчителем позакласна діяльність з використанням засобів творчої ігрової діяльності призводить до позитивних змін у розвитку творчого потенціалу молодших школярів, що і було підтверджено даними, отриманими в експериментальному класі.

Таким чином, доведено, що розвиток процесу творчості засобами гри залежить:

- 1) від появи та становлення форми діяльності (збагачення життєвими враженнями, сам акт творчості, застосування його продукції в житті);
- 2) від шляхів утворення художнього образу в школярів (здум – пошук – втілення);
- 3) від послідовно змінюваних стосунків між педагогами та учнями (демонстрація процесу творчості – часткова участь у ньому – самостійна творча праця молодших школярів).

ВИСНОВКИ

Позитивні результати проведеного дипломного дослідження дозволили сформулювати наступні висновки.

Пріоритетним напрямком освітньої системи України, що регламентовано існуючими законами та нормативними документами в сфері освіти, є доступ саме до якісної освіти.

Проблема творчості посідає надзвичайно важливе місце в педагогічній діяльності. Аналіз науково-педагогічної, психологічної літератури з проблеми дослідження дозволив узагальнити основні поняття теми.

На підставі визначень дотримуємось наступного, що творчість – це завжди творення, тобто побудова нового, оригінального, це нестандартне бачення у звичайному нових можливостей його функціонування.

Творчі здібності, у свою чергу, визначаємо як складні психолого-педагогічні показники, яким насамперед повинен сприяти вчитель, добираючи доречний і цікавий матеріал відповідно до програми, а також ураховуючи індивідуальні особливості кожного учня.

Педагогічне спостереження за учнями-початківцями виявило, що розвивати творчі здібності можна по-різному. Окремі школярі (обдаровані) схильні самостійно тренувати власні задатки, щоб розвинути їх у здібності, а також вдосконалюють їх, щоб вони стали творчими. Але для більшості дітей у формуванні та розвитку творчої діяльності головним ініціатором виступає учитель. Так, одним із основних завдань учителя початкової школи є управління процесом творчості учнів, ідучи від простого до складного: створення ситуації, що сприяє творчій активності та спрямованості особистості, розвиток її уяви, асоціативного, критичного мислення, прагнення до самовдосконалення, розв'язувати творчі завдання з поступовим ускладненням.

Важливим фактором розвитку творчості є створення учителем сприятливого творчого середовища, згуртованість класу, взаємодопомога та позитивне спілкування однокласників.

Освітній процес потребує наповнення різними видами творчої діяльності, що сприятимуть розвитку пізнавальних можливостей, активності учнів.

Ігрова творча діяльність допомагає педагогу виявити індивідуальні особливості учнів, намітити перспективи подальшого розвитку творчого потенціалу кожного молодшого школяра, зробити навчання більш цікавим та захоплюючим.

Залучення учнів-початківців до ігрової творчості, повага школяра сприяє вихованню творчої особистості. Цей процес довготривалий і трудомісткий, але надзвичай важливий для успішного навчання і виховання молодших школярів, їхнього творчого розвитку і життєдіяльності.

Для підвищення пізнавальної активності та розвитку креативних здібностей у процесі набуття знань в освітньому процесі ефективним є застосування творчих ігор, вправ, завдань, що мають емоційне забарвлення, яке сприяє глибокому й міцному засвоєнню навчального матеріалу, розвитку творчого потенціалу учнів початкової школи.

Саме в ігровій діяльності активно розвивається уява, креативне мислення, фантазія, створюються продукти творчої діяльності, які є для учня емоційно привабливими. Значущість гри в тому, що вона надає школяреві виявити свободу цікавих ідей, думок, самовдосконалюватись.

Також дуже важливим аспектом активізації творчих здібностей молодших школярів є застосування учителем методів інсценізації та театралізації, а також використання на уроках та виховних заходах творчих ігор з комп'ютерною підтримкою. Вищезначене сприяє розвитку у молодших школярів пам'яті, творчої уяви, креативного мислення, мовлення, комунікативних навичок.

Організація творчої ігрової діяльності підвищує продуктивність навчальної праці учнів початкової школи. Діти цікавляться, що буде завтра, створюють свої завдання, із захоплення читають вірші, загадки тощо.

Кожного дня, як на уроках, так і на позакласних заходах вчителем повинні ставитися такі завдання:

- формувати допитливість учнів;
- збагачувати знання дітей про природу, суспільство, працю людей;
- сприяти розвитку різних видів пам'яті;
- розвивати уяву і фантазію дітей;
- розвивати увагу, спостережливість;

– удосконалювати мовленнєві вміння та навички, комунікативно-творчі здібності;

– пробуджувати інтерес до навчання, робити його цікавим, пізнавальним, розвивальним;

– розвивати творче мислення;

– формувати вміння працювати з навчальною і дитячою книгою;

– виховувати національну свідомість, духовність, патріотизм.

Результати формувального етапу педагогічного експерименту свідчать про те, що спеціально спланована вчителем ігрова діяльність на уроках, а також творча позакласна діяльність з використанням ігрових технологій призводить до позитивних змін у розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Ефективність роботи щодо розвитку творчої особистості засобами ігрової діяльності значно підвищується при дотриманні таких педагогічних умов:

– створення емоційної, доброзичливої атмосфери у процесі виконання учнями індивідуальних або колективних творчих завдань;

– організація діяльності учнів з розв’язання творчих завдань здійснюється з опорою на їхні інтереси, потреби, потенційні можливості, а також здібності;

– вирішення творчих завдань, які викликають у кожного школяра активність, поглиблюють інтерес до творчої діяльності, створюють «ситуацію успіху», спонукають до успішних дій та досягнення поставленої мети.

Доведено, що творчі здібності, як і інші здібності людини, вимагають постійного тренування. Тому завдання вчителя полягає в пробудженні здібностей своїх учнів, вихованні в них впевненості в тому, що вони розв’яжуть кожен задачу, у тому числі і творчого характеру, формуванні вольових якостей та самодисципліни.

Розглянуті у дипломній роботі положення не вичерпують всіх питань даної проблеми, що визначає необхідність її подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барбіна Є.С. Професійна майстерність учителя в історії педагогічної думки //Рідна школа. – 1998. – №2. – С.71 –74.
2. Каиров А.И. Педагогическая энциклопедия. – М.: Сов.энциклопедия, 1964. – С.778 – 789.
3. Життя та педагогічна діяльність Й. Г. Песталоцці. Гуманістичні ідеї освіти й виховання (Ф. Рабле, Е. Роттердамський, М. Монтень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studfile.net/preview/2412581/page:4/Назва з екрана>. – Дата звернення: 20.02. 2020.
4. Паламарчук В., Рудаківська С. Від творчої особистості до нових технологій навчання //Рідна школа. – 1998. – №2. – С. 52 – 62.
5. Зайченко Л.В. Деякі проблеми розвитку української національної школи в педагогічній спадщині С. Р. Русової //Вісник Академії пед. наук України. – 1993. – №1. – С.80 – 90.
6. Душенко В.О. Виховання особистості у процесі навчання //Початкова школа. – 1998. – №7. – С.10 – 12.
7. Цапок В.А. Творчество (Философский аспект проблемы). – Кишинев, 1989. – С. 7.
8. Психологический словарь /Под ред. В. В.Давыдова. – М.:Просвещение, 1983. – 283с.
9. Вержиховская А.Т., Литвинова Н.И., Ходочок А.В. Психологические условия подготовки школьников к творческой деятельности //Психология. Вып. 37. – 1997. – С. 20 – 24.
10. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навч. посібник. – К.: ІСДОУ, 1994. – 112 с.
11. Скопич Н. Творчі вправи та ігри як невід’ємна частина логічного мислення молодших школярів // Рідна школа. – 2001. – № 10. – С. 75 – 78.
12. Добріна Л. Вектори творчості // Дошкільне виховання. – 2005. – № 2. – С. 15 – 17.
13. Федусенко Ю. Особливості впливу навчально-ігрової діяльності на розвиток основних психічних процесів у молодшому шкільному віці // Рідна школа. – 2005. – №

4. – С. 25.

14. Сухомлинський В.О. Інтерес до учіння – важливий стимул навчальної діяльності учнів / Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-ти. – Т.1. – С. 12.

15. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти томах. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С. 95–98, С. 176–185.

16. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания: опыт педагогической антропологии // Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: в 6-ти томах / [сост. С. Ф. Егоров]. – М.: Педагогика, 1990. – Т. 5. – 526 с.

17. Макаренко А. С. Гра // Макаренко А. С. Твори: в 7 т. – К.: Рад. школа, 1954. – Т. 4. – С. 367 – 368.

18. Варзацька Л. О. Гра як засіб пізнання // Початкова школа. – 1988. – № 12. – С. 34 – 35.

19. Ігри та ігрові тренінги в початковій школі. Корисні поради. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://journal.osnova.com.ua/article/37063>– Назва з екрана. – Дата звернення: 06.02.

2020.

20. Воспитание детей в игре / Сост. А. К. Бондаренко, А. И. Матусик. – М., 1983. – С. 5 – 7.

21. Творча гра: її виховне значення та особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://studfile.net/preview/5602847/page:15/> – Назва з екрана. – Дата звернення: 21.02. 2020.

22. Основні види ігор в початковій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.startpedahohika.com/sotems-1439-1.html>– Назва з екрана. – Дата звернення: 21.02. 2020.

23. Артемова Л.В. Театр і гра. - К.: Томіріс, 2002. – 292 с.

24. Сисоєва С.О. Творчий розвиток особистості: сутність, специфіка / Творчість у контексті розвитку людини: Матеріали міжнародної наукової конференції: Частина 2. – Київ, 2003. – С.42.

25. Грабська І. А., Киричук О. І. Ігрові форми психологічної корекції: Використання ігрових вправ у розвитку уваги школярів // Радянська школа. – 1990. – № 12. – С. 59 –

26. Зворыгина Е. В. Первые сюжетные игры малышей. – М., 1988. – С.10.
27. Виховне значення творчої гри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – Назва з екрана. – Дата звернення: 20. 02. 2020.
28. Ігри на уроках, як засіб підвищення пізнавальної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/igri-na-urokakh-ak-zasib-pidvisenna-piznavalnoi-dialnosti-molodsih-skolariv-67412.html> – Назва з екрана. – Дата звернення: 20. 02. 2020.
29. Рогозіна В. Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів. // Мистецтво та освіта. – 1997. – №2. – С. 5 – 9.
30. Болотина Н. И. Дидактическая игра – одно из средств активизации познавательной деятельности детей шестилетнего возраста // Начальная школа. – 1987. – № 12. – С. 42 – 44.
31. Початкова школа. 6'97. «Дидактичні ігри» – С. 19
32. Минский Е. М. Игры и развлечения в группе продленного дня: Пособие для учителя. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1983. – 192с.
33. Н-88 Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., О. Хомич, І, Гарбузюк, Н. Андрук. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу»: – Київ.: Видавництво «Алатон», 2019. – С. 23.

ДОДАТОК А

Сценарій до свята 8 березня для початкової школи «Подарунок мамі»

Мета: Прищеплювати любов і повагу до жінки – матері, бабусі, сестрички, подруги. Розвивати усне мовлення дітей, пам'ять, індивідуальні творчі задатки. Виховувати вміння працювати колективно, естетичний смак, навички морально-етичної поведінки. Зміцнювати колектив класної родини.

Обладнання: Святкові плакати, музичне оформлення, декорації для сценки «Подарунок мамі», квітковий килимок, серця з картону до пісні «Мама».

(Під веселу музику діти заходять до залу, вишиковуються біля стіни)

Вихователь 1:

Дме теплий вітер, сонце яскраво світить,
Ось йде геть зима, в гості до нас прийшла весна!

Вихователь 2:

Подивіться за вікно: там трошки тепліше.
Головне свято наступає, сонечко його зустрічає.

(Звучить фонограма «Спів птахів». До залу вбігає Сонячний промінчик)

Промінчик:

Я – весняний яскравий промінчик, і не дарма прийшов до вас у зал,
Я пробрався через хмари, щоб сказати: «мій час настав».
Сонце світить все сміливіше, мамине свято біля дверей,
Гей, хлопці, веселіше в коло ставайте мерщій.
А де ж сонечко?

Вихователь 1:

А й дійсно, яке ж може бути свято без сонечка? Давайте його покличемо веселою пісенькою. Адже тільки воно зможе підняти настрій і зігріти своїм лагідним теплом серця усім присутнім у цьому святковому залі.

Пісня «Сонечко»

(Хлопчики сідають, а дівчатка виконують танок)

Танок дівчат «Весна прийшла»

(Дівчатка стоять, а вихователі говорять слова)

Вихователь 1:

Сонячний промінь зазирнув у цей зал,
Гостей дорогих в нашому залі зібрав.
Ви з нами зараз – це велика радість,
Так нехай привітання звучать не змовкаючи!

Вихователь 2:

Все готово до свята. Так чого ж ми чекаємо?
Бабусь і матусь привітаємо з жіночих днем!

(Виходять всі учасники свята)

Монтаж

1. До свята ми постаралися:

Акуратно причесались,
Вмивалися, одягалися,
Щоб мами посміхалися!

2. Знову весна дзюрчить струмками,

Щебечуть птахи напоказ.

І небо синіми очима

З хитринкою дивиться на нас.

3. У мами нині день веселий

Прийшло до неї свято на поріг.

Ми з татом, радісні обидва,

Готуємо солодкий їй пиріг.

4. 8 березня, жіночий день.

Обійму міцнесенько руками.

Поверну їй ніжність і тепло!

Своєї улюбленої мами!

5. Природа прокидається

Як завжди навесні.

І сонечко всміхається

І мамі і мені.

6. Ти моя радість, надія, любов.

Я це повторюю знову і знов.

Мамо матусю рідненька,

Ти мій промінчик ясенький,

Я тебе щиро люблю.

7. Як добре нам жити і знати,

вірити, друзі, весь час,

Що кращого слова, як мама,

Немає у світі для нас.

8. З Днем 8 Березня

З святом ніжним, світлим

Мами наші любі,

Бабусі наші милі

Ми від усього серця

Вас вітаємо щиро!

9. Матусі любі! Наші милі неньки!

Ми всі ваші рідні сини.

І зараз Вас вітаємо з найсвітлішим святом -

Чудовим святом радості і краси.

10. Матусю моя дорогенька!

Це свято даруєм тобі.

Яка ж бо ти ніжна, рідненька,

А очі які голубі!
 Такі голубі, ніби небо,
 Мов проліска синього цвіт.
 Ніколи їм плакати не треба.
 Хай радість несе їм привіт!

11. Ми любимо вас, кохані наші мами.
 Ми вам бажаємо здоров'ячка багато.
 Ми хочемо, щоб завжди ви раділи
 І щоб в житті ніколи не хворіли.

12. Дорогі наші мами, вітаєм вас!
 Немає прекрасніше на світі ваших милих очей!

13. Доброту і любов мами дарують дітям,
 Бо матусі краще за всіх на світі.

14. Зі святом весняним ми вас вітаємо,
 Всім бажаємо щастя, свято починаємо.

Вихователь 1:

Наших бабусь і мам, жінок всіх на світі пісенькою ласкавою вітають діти!

Пісня «Це є мамин день»

Вихователь 2:

З теплими весняними променями
 Хочеться нам співати, танцювати, жартувати.
 Бабусь і матусь улюблених
 Зі святом вітати.

Вихователь 1:

Діти, а ви знаєте, що навіть звірята вітають своїх мам зі святом 8 Березня? Зараз я розповім вам про це казку.

Жив собі у лісі звичайний їжачок – Колючка. Кожну зиму він довго - довго спав з мамою у своєму лісовому будиночку. А навесні він прокидався, виходив на галявину і радів сонечку.

(На сцені лісова галявина. На галявину виходить їжачок)

Їжачок: Фр-фр... Здрастуй, сонечко! Привіт весняні струмочки! Здрастуйте, перші квіточки!

(Вискакує заєць)

Заєць:Привіт, їжачок!

Їжачок:Привіт, зайчик! А що у тебе в руках?

Заєць:Це у мене свіжі листочки салату в подарунок для моєї матусі.

Їжачок:А що це за свято?

Заєць:Це свято мам і бабусь. І ось я моєї мами несу подарунок – ці чудові листочки. А що ти подаруєш своїй мамі – Їжачисі?

Їжачок:Ой, а я не знаю... В мене нема ніякого подарунка.

Заєць:А ти щось вигадай! Ой, я чую чийсь кроки. Я боюся лисицю, вона мене з'їсти може. Ну, нічого, ноги в мене швидкі, я втечу від неї. Прощавай, їжачок.

(Заєць втікає)

Їжачок:Що ж мені робити? Я ж не вмію так швидко бігати, як заєць, і я не можу втекти від лисиці. Де мені сховатись? Допоможіть, будь ласка!

Вихователь 1:

Злякався їжачок. Хто ж їжачку допоможе? Діти, давайте ми йому допоможемо. Візьміть квітковий килимок і накрийте їжачка, щоб лисиця його не знайшла.

Танок із квітами

(Їжачок танцює з дітьми, вони вкривають його килимком із квіточок)

Вихователь 1:

Ось тобі й на. Наш їжачок перетворився на квітучий килимок.

(Заходить Лисиця)

Лисиця: Ох, я бігла за зайцем, та не догнала, вже дуже він швидко бігає! А ким це тут пахне? Ой, так це ж їжачок! Ось його - то я і з'їм! Яка смакота - маленький їжачок! Ням-ням... Гей, їжачок, зараз я тебе з'їм! Ось зараз тільки зубки наточу, і з'їм!

(Лисиця бігає і шукає їжака)

Лисиця: А де ж цей їжачок? Куди ж він подівся? Був тут і немає! Тільки квіточки на галявині залишилися! Напевно, і він втік, не вдалося мені їжачка з'їсти. Піду я в ліс, ще кого-небудь пошукаю.

(Лисиця втікає)

Вихователь 1:

Не помітила лисиця їжачка, за кущик весняних квітів його прийняла.

Їжачок: Спасибі вам, діти, що від лисиці мене сховали. Ці квіточки такі красиві! Можна я візьму їх із собою додому, щоб привітати мою маму їжачиху з 8 Березня! Я понесу їх прямо тут, на моїй спинці, на моїх голочках!

Їжачок: Мамо, мамо, виходь! Я тебе з днем 8 Березня привітати хочу!

(Їжачок згортається так, що стає схожим на купину квітів, а їжачиха виходить з будиночка)

Їжачиха - мама: Який гарний кущик квітів перед нашим будиночком! Тільки от ніде не бачу мого улюбленого синочка – їжачка. Дітки, а ви його не бачили?

Їжачок: *(розгортається)* Так ось же я, мамочко! А всі ці квіти для тебе! Вітаю з святом 8 Березня!

Їжачиха: Спасибі, синочку! Я дуже люблю квіти, але тебе я люблю найбільше!

Вихователь 1:

Ай да їжачок, молодець, маму привітав, подарунок їй подарував. Діти, а що ж ми зазвичай даруємо нашим мамам і бабусям? Хто розповість?

(Виходять діти)

15. Подарунок мамі – купувати не будемо,

Зробимо самі, своїми руками.

16. Можна вишити їй хустку.

17. Можна виростити квітку.

18. Можна намалювати будинок, блакитну річку.

19. А ще розцілувати маму дорогу.

Вихователь 1:

А давайте ми так і зробимо, міцно-міцно розцілуємо наших любих мам, а також подаруємо листівочки, зроблені власними руками.

(Діти дарують подарунки та поцілунки своїм мамам та бабусям і вишиковуються на сцені для монтажу)

Вихователь 2:

Скільки прекрасних віршів, пісень і танців ми подарували сьогодні вам, дорогі наші мами і бабусі. Бажаємо вам здоров'я і радості, тому що у вас є діти. Подивіться на них, які вони милі, добрі, довірливі! Як вони люблять вас. З яким нетерпінням вони хочуть зробити вам свій маленький пісенний вернісаж.

20. Кажуть, що на світі

Сонце найсвітліше

Та всміхнеться мама –

І стає світліше.

21. Кажуть, що без сонця

Не розквітнуть квіти.

А хіба без мами

Є щасливі діти?

22. Матері низенько вклоніться,

До її ручок прихиліться,

Та кажіть: «Люблю я тебе, ненько!

Моя дивна, моя матінка рідненька»

23. А тепер ми вам розкажемо,

як ми щиро любимо вас

І які хороші, милі,

Гарні мамочки у нас!

24. А моя матуся схожа на веселку,

Бо така чудова і така весела!

25. А моя як ніжний лісовий дзвіночок!

Ніжні в неї руки, ніжний голосочок!

26. А моя матуся гарна, як калина.
В неї чорні руки, губки, як малинка!

27. Моя мамочка привітна,
Гарна, ніжна, як весна,
І ласкава, і тендітна,
Ніби пролісок вона!

28. Ваші мами гарні,
З вами згоден я
Та найкраща мама
Все ж таки моя!

29. Вона, мов зоря світанкова,
Як хліб і людська доброта,
Як мова твоя колискова,
Як доля і правда свята.

30. Спасибі вам, рідні мами,
Що ви тут сьогодні з нами!
До вас наше перше слово
Матусі, бабусі, сестрички, подруги,
Будьте здорові! *(всі разом)*

31. Ми мам наших рідних
сьогодні вітаємо
Про мам наших рідних
Ми пісню співаємо.

Пісня «Тільки мама»

Вихователь 1:

Діти! Сьогодні до нас у гості завітали ще й ваші бабусі. Їх посмішки зігрівають ваші серця, як тепле весняне сонечко землю. Нехай же ця чарівна посмішка завжди сяє на ваших обличчях. А ця лагідна, спокійна, мрійна пісня зігріє ваші серця. Її дарують вам ваші онуки.

Пісня «Бабусенька»**Пісня «Квіти для мами»****Танок маленьких поварят****Вихователь 2:**

Сьогодні свято не тільки мам і бабусь, а й наших маленьких красунь – дівчаток. Їх хочуть привітати хлопчики гарною піснею.

Пісня «Дівчинка русява»

(Виходять всі діти на фінальну пісню)

Вихователь 1:

Дорогі діти, шановні гості. Дуже шкода, але наше свято добігає кінця.

Вихователь 2:

Дозвольте сьогодні

Усім побажати

Багато хороших

І сонячних літ.

Бабусям і мамам,

Сестричкам в це свято

(всі разом) Подарувати весь сонячний світ!

Пісня «Мама»**Ведучий 1:** Чудове свято зустрічали

Сьогодні ми разом із вами.

Із днем жіночим привітали,

Всіх вас, бабусі, сестри, мами!

ДЯКУЄМО ВСІМ ЗА УВАГУ!

Рис. А.1 Фотозвіт до свята «Подарунок мамі»

ДОДАТОК Б

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Манів Тетяна Йосипівна,

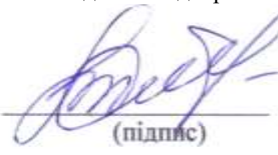
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність - це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю абі безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

02.04.2020
(дата)

(підпис)

Т.І. Манів.
(ім'я, прізвище)

ДОДАТОК В

ДОВІДКА

про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці
кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр
спеціальності 013 Початкова освіта (заочна форма)

Автор роботи	Манів Т.
Назва роботи	Організація творчої ігрової діяльності учнів початкової школи у виховному процесі
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Денисенко В.В.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002696765

Результати перевірки	Схожість 54,5%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Собоць

ДОДАТОК Г

Власник документу:
Оксана Білінова

ID перевірки:
1003296811

Дата перевірки:
19.05.2020 10:19:25 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
19.05.2020 10:31:40 EEST

ID користувача:
94124

Назва документу: Maniv_ped_2020_check

ID файлу: 1003275752 Кількість сторінок: 67 Кількість слів: 14392 Кількість символів: 107479 Розмір файлу: 1.49 MB

32.9% Схожість

Найбільша схожість: 8.98% з джерело <http://referatwork.ru/refs/source/ref-5675.html>

32.9% Схожість з Інтернет джерелами

45

Page 68

Не знайдено жодних джерел у Бібліотеці

1.74% Цитат

Цитати

17

Page 70

Вилучення переліку посилань виключено

8.96% Вилучень

Джерела менше, ніж 8 слів або 1% автоматично вилучено

8.96% Вилучення з Інтернету

737

Page 71

Вилучений текст з Бібліотеки відсутній

Підміна символів

Не знайдено заміненних символів